

KIÁLLÍTÁSOK

Virágdíszítmények 19. századi tárgyakon az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében Virágoskert – kamarakiállítás a Nagytétényi Kastélyban (<i>Horváth Hilda</i>)	2
„Szentek legyetek” Iparművészeti alkotások a VIII. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálén (ifj. <i>Gyergyádesz László</i>)	11
A kortárs textilművészet kiemelkedő alkotói 15 év kiállításai a sárvári Galeria Arcisban (<i>Cebula Anna</i>)	20
Gondolatok egy gondolatébresztő kiállításról. (Illúzió) Enteriőr a Petőfi Irodalmi Múzeumban (<i>Simonyi István</i>)	28
Nyitás a hétköznapok felé A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Abstract Nature és Download Design Baby projektjei (<i>Borsos Klára</i>)	34
ÉRTÉKÖRZÉS – ÉRTÉKMENTÉS	
„Design-Cserny”. Emlékezés Cserny József (1939–2009) ipari tervezőművész munkásságára (<i>Hidvégi János</i>)	40
HÍREK	47

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

Emléklap gr. Zichy Bélától (részlet) /
Festive document of Count Béla Zichy (detail)

EXHIBITIONS

Flower decorations on 19th-century objects from the collection of the Museum of Applied Arts, Budapest Flower Garden—a temporary exhibition at Nagytétényi Mansion (<i>Hilda Horváth</i>)	2
‘Be holy...’. Works of applied arts at the 8th Biennial of Contemporary Christian Iconography (<i>László Gyergyádesz, Jr.</i>)	11
Exhibitions of pre-eminent contemporary textile artists at Galeria Arcis, Sárvár, during the last 15 years (<i>Anna Cebula</i>)	20
On the thought-provoking exhibition (Illusion) Interior at the Petőfi Literary Museum, Budapest (<i>István Simonyi</i>)	28
Opening toward weekdays: the Abstract Nature and Download Design Baby projects at the Moholy-Nagy University of Art and Design, Budapest (<i>Klára Borsos</i>)	34
SAFEGUARDING VALUES	
‘Design-Cserny’. Industrial designer József Cserny (1939–2009) and his work (<i>János Hidvégi</i>)	40
NEWS	47

Virágdíszítmények 19. századi tárgyakon az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében

Virágoskert – kamarakiállítás a Nagytétényi Kastélyban

■ A Nagytétényi Kastélyban a gótikával induló állandó bútortörténeti kiállítás utolsó terme a magyarországi biedermeier berendezésművészetét mutatja be, s ha ezt a helyiséget elhagyjuk, a *Virágoskert* című kamarakiállítás elsősorban ennek az időszaknak, a biedermeier stílusnak a tárgyaiból válogat, az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből. Minthogy a 19. században a virág mint díszítőmotívum igen gyakori

volt, a bemutatott tárgyak körét a 19. század első felére korlátoztuk, indítva az empire-ral, továbbá kicsit kitekintve a század közepének tárgykultúrájára is.

1800 körül nagy figyelmet szenteltek a kertművészetnek, népszerűek voltak az angolkertek, a szentimentális tájképi kertek. Külföldi expedíciókról különleges növényeket hoztak be, és új fajokat telepítettek. A kertek a paradicsomi boldogságot idézték, ahol kü-

Legyező / Fan
Franciaország,
1840–1850 között,
csontküllők, festett
selyemlap, flitterek
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
France, between
1840–1850, bone
sticks, painted silk
leaf, spangles
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
[27x51,8 cm]

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

**Keresztelőkabátka /
Christening coat**

Magyarország, 1840 körül, pamutfonal, színes üveggyöngy, selyemszalag, gépi csipke, kézzel kötött, hossza: 19 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / Hungary, c. 1840, cotton thread, coloured glass bead, silk ribbon, machine lace, hand knitted, length: 19 cm (Museum of Applied Arts, Budapest)

lönféle, nagyon gyakran a barátságnak szentelt épületek is helyet kaptak.

Az osztrák császári ház és a főnemesség bőkezűen támogatta a kertkultúrát. A bécsi egyetemen botanikai tanszéket hoztak létre. Akvarelltanulmányok készültek a növényekről, metszetes kiadványok, növénytani kötetek láttak napvilágot. A pompázatos virágok nemcsak csendéleteken, hanem a díszítőművészetek minden ágában megjelentek, szinte minden lehetséges anyagból alkottak virágokat. Különösen kedveltek voltak a bécsi porcelánmanufaktúra alkotásai, csészek és csészealjok, tálcák, különféle virágmustrákkal. Ismertek a biedermeier sávokkal tagolt, apró mintás bútorkárpitjai, sőt a lakószobákban elszórt levél-, virágmustrák díszítették a falakat, felül körbefutó virágfüzérrel zárva.

Az empire és biedermeier női viseletben szintén gyakoriak a virágok – a báli öltözetek elmaradhatatlan

kellékei voltak a virágcsokok, -füzerek, éppúgy a ruhákon, mint hajdíszként, vagy éppen legyezőkre festve. 1840–1850 között készült a kiállításon szereplő legérdekesebb legyező, lila színű selyemlapon virágfüzérrel. A virágok a gyermekruhákon is megjelentek, mint a dúsan díszített keresztelői kabátkán, a hozzá tartozó főkötőn, valamint a szintén pamutfonalból és színes üveggyöngyökből kézzel kötött kislányruhán.

A biedermeier idején nemcsak a viseleteket, hanem a viseletkiegészítőket és számos használati tárgyat díszítettek gyöngyökkel, virágokat, főként rózsát, virágkoszorúkat mintázva: kártya- és szivardobozokat, tokokat, emléklapdobozkákat, legfőképp pedig tarsolyokat, zacskókat. A biedermeier női viselet kiegészítői voltak a kis tarsolyok. A férfiak szarvasbőrrel bélelt dohányzacskókat használtak: olykor név, évszám is szerepel rajtuk. Különlegesség a nemzeti szalaggal

átkötött, drótvázás kézimunkakosár, amelynek egész felületét üvegyöngyök díszítik. A reformkor idején több tárgyra került nemzeti szalag, miként egy hímzett névjegy tartó belső oldalain láthatjuk.

A női elfoglaltsághoz hozzátartozott a kézimunkázás, amely a nemesi és polgári otthonokban is jelen

volt. A szobában helyet kapott a hímzőráma, a kézimunkaállvány, a varróasztalka. A hímzés fontos háziasszonyi elfoglaltság volt, a lányok képzésében pedig alapvető. A 19. század elején hölgyek részére összeállított külön kötetek jelentek meg, amelyek sorra vették tevékenységeiket. Ebbe beletartozott a háztartás

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

**Keresztelő-főkötő /
Christening headdress**

*Magyarország,
1840 körül, pamut-
fonal, színes üvegyöngy, selyemszalag,
gépi csipke, kézzel
kötött, magasság:
14 cm, szélesség: 12 cm
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
Hungary, c. 1840,
cotton thread, coloured
glass bead, silk ribbon,
machine lace, hand
knitted, height: 14 cm,
width: 12 cm
(Museum of Applied
Arts, Budapest)*

**Dohányzacskó német
nével, évszámmal /
Tobacco pouch with
German name and date**

[1824] szarvasbőr
bélés, selymfonal,
színes üvegyöngy,
kötött, magasság:
23 cm, szélesség: 18 cm
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
deerskin lining, silk
thread, coloured glass
bead, knitted, height:
23 cm, width: 18 cm
(Museum of Applied
Arts, Budapest)

szervezésén túl a rajzolásban, festészetben, tánc- és zeneművészetben való jártasság, és természetesen a kézimunkázás: nemcsak varrás, hímzés, hanem akár művirágok, szalmamunkák készítése.

A 19. században az egyre nagyobb számban megjelenő folyóiratok – a divatképek mellett – mintalapot is közöltek. Az asszonyok a motívumokat mintakendőknél varrták ki, s a leányok is ilyeneken tanulták meg az öltéstípusokat, díszítményeket. A 19. század első felében a leggyakoribb motívumok a virágok, koszorúk, kutyák (a hűség jelképeként), galambok, urnák, kerti lakok és betűk voltak. A korábbi, vallással összefüggő motívumokat a barátsággal, szeretettel és hűséggel kapcsolatos díszítmények váltották fel. Sokszor szerepel a mintakendőknél a készítő neve, monogramja, sőt a készítés dátuma is.

Igen gazdag és sokféle a hímzett tárgyak köre: főképpen tárcák, tarsolyok. Virágdíszes noteszek, név-

jegytartók, tárcák még férfiak részére is készültek. Többféle hímzésfajttával dolgoztak: keresztöltés, gobelinöltés, petit-point, lapos hímzés. A finom selymfonalat a biedermeier kor végén színes pamutfonallal váltották fel. Zseníliát is szívesen alkalmaztak, s olykor apró gyöngyöskékkel gazdagították a hímzést. Az alapanyag kezdetben főként selyem, majd vászon, illetve gyapjú, valamint pamut, továbbá az utóbbiak keveréke volt. A virágok szirmait, a növények leveleit árnyalták, a természetűségre törekedve. A virágokból, levelekből – főképp a század közepe után – ügyesen monogramot komponáltak.

Igazi kuriózum az a hímzés, amely műfaját tekintve *quodlibet*. E kevésbé ismert kifejezés latin szó, amely magyarul annyit jelent: 'ami tetszik'. A műfaj gyökerei a 17. századi németalföldi csendéleteken lelhetők fel, azokon a szemfényvesztő olajfestményeken, amelyeken különféle tárgyak, szinte válogatás nélkül egymás mellé helyezve jelennek meg, s a valóság hű festésmód megtevészi a nézőt, mintha a sokféle tárgy a maga valóságában tűnne fel. A festészetben kialakult *quodlibet* más művészeti területeken is megjelent: főként metszeteken, ritkán hímzésen is, mint a kiállításon látható, selyemmel, zseníliával, gyöngyökkel, hajszállal hímzett, applikációkkal gazdagon díszített képen. Ezen a köszöntőkártyák sajátos formái, az úgynevezett *Kunstabilletek* hevernek egymáson.

Igazi bécsi specialitás volt 1820 és 1830 között a *Kunstabillet*, lényegében olyan, keretbe foglalt minia-

Notesz J. J. (Janny József) monogrammal / Notebook with J. J. initials (József Janny)

19. század közepe, aranynyomású bőr; selyem, hímzett, hossza: 14 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / mid-19th century, gold-printed leather; silk, embroidered, length: 14 cm (Museum of Applied Arts, Budapest)

Tárca / Purse

Magyarország, 1839, bőr; gyöngy (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / Hungary, 1839, leather; pearl (Museum of Applied Arts, Budapest) [7,5x15,2 cm]

tűr kollázs, amelyen főképpen csendéleteket, esetleg tájképeket, épületeket, zsánerjeleneteket örökítettek meg. A maximum 8 x 12 centiméteres alkotásokat négyzetletes, aranyozott, préselt fém- vagy papírkeretbe foglalták. A finom géz- vagy kreppalapon főként préselt papírból, valamint a legkülönbélebb anyagokból (gyöngyház, gyöngy, haj, szalma, toll, üveg, fémlapocska, üveg stb.) hozták létre a képcs-

**Reversi kártyajáték zsetondobozai tálcával és zsetonokkal /
Reversi game disc boxes with board and discs**

19. század eleje, préselt aranypapír, hímzett, befoglaló méret: 47,5x41,2 cm
(Iparművészeti Múzeum, Budapest) / early 19th c., pressed golden paper,
embroidered, size: 47,5x41,2 cm (Museum of Applied Arts, Budapest)

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / IM, Budapest

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

**Bőrkötésű emlékkönyv hímzett díszítéssel (részlet) /
Leather-bound album with embroidered decoration (detail)**

19. század eleje, bőr, papír, hímzett, a teljes méret:
10,3x16,8 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest) /
early 19th c., leather, paper, embroidered, full size:
10,3x16,8 cm (Museum of Applied Arts, Budapest)

kéket. Ez a különleges köszöntőkártya-típus Joseph Endletzberger éremvésnök nevéhez kapcsolódik. Az egyedi igényességgel készült lapok nagy népszerűsége miatt szert.

A köszöntőkártyák megjelentek már a 18. század végén, de igazából a napóleoni háborúk után terjedtek el, amikor a polgárság békés, nyugodt életre vágyott. A barátok, jó ismerősök elsősorban újévkor, illetve névnapokon adták át egymásnak a változatos tematikájú, zömében virágos lapokat. A képecskéket feliratok, naiv versikék kísérték. Kevésbé a költészet, inkább a jókívánság volt lényeges: egészség – békeség – szerencse... és persze barátság, szeretet.

A köszöntőkártyák technikai megoldása szinte végtelen: a préselt, fényes fehér papírra, kézzel festett daraboktól a színezett metszeteken, a felhajtható csapófedéllel ellátott lapokon, a domborított, atlaszelyemmel bevont vagy éppen csipkeutánzatú kártyákon át, a mozgatható, olykor tréfás példányokon keresztül a kollázsokig terjed. Elsősorban osztrák kiadók foglalkoztak előállításukkal.

A kor barátságkultuszának, amely talán egyik korszakban sem volt olyan jelentős, mint a biedermeier

**Hímzett quodlibet /
Embroidered quodlibet**

Magyarország, 1838,
selyem, selyemfonal,
zsenília, hajszál,
szalma, báncs,
falemez; hímzett,
applikált
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
Hungary, 1838, silk,
silk thread, chenille,
hair, straw, bass,
wooden disc;
embroidered, applied
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
[45x53,5 cm]

→
**Emléklapdoboz /
Festive document box**

*Közép-Európa,
19. század közepe,
bársony, gyöngyök,
préselt aranypapír
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
Central Europe, mid-
19th c., velvet, pearls,
pressed golden paper
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
[3x15,5x21,5 cm]*

ba. Talán a könnyebb kezelhetőség, talán a személyes titoktartás okán? Úgy a 19. század közepe táján ismét visszatértek a bekötött albumokhoz.

Az emléklapdobozok a könyv formátumát imitálták, az első lapon többnyire színezett metszettel. Az emlékkönyvek fekvő formátumúak, igényes kötésben. A lapokon versikék olvashatók, olykor neves költők (Petőfi Sándor, Vörösmarty Mihály) is írtak emlékkönyvereket. Ekkor már az egykor férfiak számára készült emlékkönyvek a hölgyek poétikus albumaivá váltak. A képek motívumai között – amelyek leginkább ceruzarajzok, festmények voltak, de előfordultak hímzések, applikációk is – gyakoriak a virágok, közülük is elsősorban a rózsza, nefelejcs, ibolya, árvácska. A növények népszerűsítéséhez a virágnyelv is hozzájárult.

Egy különleges szentkép-típus is elterjedt a biedermeier idején: ezeken a szentek alakja egy-egy papírból körülvágott, felhajtható virág alól bukkan elő. A képecskéken bibliai idézetek olvashatók, amelyek a szent életével és tanításaival kapcsolatosak. A sorozat Prágában készült, Johannes Pachmayer műkereske-

Fotó: Solteszné Harangly Ágnes / IM, Budapest

dő, kiadó jelentette meg. Az ábrázolt szentek között megtalálhatók férfiak és nők egyaránt, ókeresztény vértanúk, apostolok, rendalapítók, püspökök. Elsősorban az ábrázolt virágok érdekesek: ugyanis jóllehet előfordulnak Európában régóta ismert virágok, gyógynövények is, ám döntően különleges, a 17–18. században Európába telepített vagy akkor megismert növények láthatók rajtuk, utalva a készítő vagy megrendelő széles körű botanikai tájékozottságára. A különleges példányokat, például orchideaféléket, minden

**Emléklapdoboz címlapja
/ Cover of festive
document box**

*német nyelvterület,
19. század első fele,
papír, színezett
rézmetszet (Ipar-
művészeti Múzeum,
Budapest) / German
language area, early
19th century, paper,
coloured copperplate
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
[8,8x15,5 cm]*

Fotó: Kovács Zsófia / Iparművészeti Múzeum, Budapest

bizonyval a kor metszetes botanikai kiadványaiból is merete az alkotó.

A 19. században a legkülönfélébb anyagból készítették virágdíszítményeket, így néhány kuriózum is helyet kapott a kiállításban, úgymint egy hajmunka és viaszkép. Noha a kiállítás elsősorban a 19. század első fele, különösen a biedermeier kor tárgyaiból válogat, némi kitekintéssel felidézjük a század közepi ízlés- és stílusváltozást is, amikor a kárpitokon, hímzésekben, szőnyegeken divatosak lettek a nagyvirágos motívumok. Buja, leveles vegetáció váltotta fel a korábbi apró virágos, illetve sávos mustrákat. Minderre

példaként egy gótizáló stílusú, festett, faragott, részben aranyozott fa hátszék mutatunk be, gyapjúval hímzett kárpitján hatalmas, leveles virágdíszítményekkel, valamint egy gyöngyökkel ékesített díszdobozt. Az utóbbi, a talpán lévő címke alapján, egy könyvkötő és egyszerűen mind különféle dísz tárgyakat, viseletkiegészítő portékákat gyártó ún. galantériakészítő mester munkája.

HORVÁTH HILDA
művészettörténész, a kiállítás kurátora

(Virágokert. Iparművészeti Múzeum – Nagytétényi Kastély, Budapest, 2016. április 22. – július 31.)

**Emléklap
gr. Zichy Bélától /
Festive document
of Count Béla Zichy**

pauz, tempera (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / tracing paper, tempera (Museum of Applied Arts, Budapest)
[18x27,5 cm]

„Szentek legyetek”

Iparművészeti alkotások a VIII. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálén

■ Mikor 2002-ben Kecskeméten elindítottuk a biennálét, tudatos kurátori döntés volt a részünkről, hogy az adott lehetőségek közül a legszélesebb kört érintő területet választottuk. A kiállítássorozathoz kapcsolódó fogalmak, így a keresztény, vallásos, szakrális, egyházi és liturgikus művészet bármelyikének a kiemelésével jelentősen leszűkítettük volna a lehetőségeinket a 21. századi kortárs magyar művészetben, s véleményünk szerint meg sem közelítettük volna az eddig elért eredményeinket. Tudatos volt te-

hát, hogy – a szakralitást, az isteni teremtést bizonyos fokig az emberi alkotási folyamattal egyenértékűnek tekintő, divatosabbnak, „modernebbnek” számító eszmékkel szemben – a keresztény tematikát egyáltalán nem hagytuk el, sőt kiemelt szerepet biztosítottunk neki, amit a sorozat nevében is jeleztünk. Bár ökumenikus kiállítássorozatról van szó, érdemes felidézni e vitatott elméletek, fogalmi zavarok kapcsán II. János Pál pápa gondolatait, melyek 1999 húsvétvasárnapján, a művészeknek írott levelében jelentek

Balanyi Károly:
Szent László-triptichon /
Károly Balanyi:
Saint Ladislas. Triptych
[2000] zománc, festés,
szitázás / enamel,
painted, sieved
[40x63 cm]

Fotó: Kiss Béla

meg: „Mi a különbség a Teremtő és művész között? Aki teremt, a létet ajándékozza, semmiből hoz elő valamit, ex nibilo sui et subiecti mondja a latin, s ez olyan tevékenység, amire egyedül a Mindenható képes. Ezzel szemben a művész már valami létezőt használ föl, aminek formát és jelentést ad. Ez az istenképmás ember sajátos tevékenysége.”

Természetesen a keresztény ikonográfiával – sok évszázados tradíciót is követve – együtt jár a programadás aktusa, ami az egyes biennálékat tematikusan megkülönböztethetővé teszi egymástól, illetve elkerülhetővé tette a szakemberek és a nézők számára (is) unalmas seregszemlejellegét. (Csak felsorolászerűen, az első hét alkalommal megjelentetett felhívásainkban a következő ikonográfiai programokat szerepeltettük: kereszt és keresztre feszítés; Teremtés könyve; oltár; Krisztus példázata; Apokalipszis; angyalok; „Isteni gyermek” – „Isten gyermekei vagyunk”.) Az eddigi tapasztalataink igazolták azt az elképzelésünket, hogy éppen a különféle tematikájú felhívások biztosítják azt, hogy a biennálé hosszú távon is kellően nyitott legyen mindenki felé, azaz az egyes alkotók mindenfajta kényszer, kötöttség nélkül vehessenek részt a sorozat nekik tetsző, őket valamilyen módon megérintő állomásán. A keresztény ikonográfia ugyanis majd két évezrede szövi át az európai kultúrát, művészetet, sőt a mindennapi életünk egyes mozzanatait, éves ritmusát. Igaz, ennek a csökkenő aránya tagadhatatlan, de az önjelölt váteszek által kimondott halálos ítélet viszont igencsak elsietettnek tekinthető. Magyarországon sajnos a mai napig érezhető e területen a második világháborút követő évtizedek mesterséges ideológiai elfojtásának a hatása. Mindamellet naivítás lenne a részünkről, ha nem látnánk azt a jelentős – ráadásul sokak által ideologikusan is erőltetett – összeütközést, amely a keresztény ikonográfia és rokon területei, illetve a 20–21. századi, aktuálisan kortárs művészet között zajlik.

A Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálé első nyolc alkalma során összesen 980 alkotást sikerült kiállítanunk a mindenkori zsűrizés után a kecskeméti Cifrapalotában. Ennek ellenére – mivel egy igencsak hosszú távra tervezett sorozatról van szó – még mindig csak az első lépéseknél tartunk. Ha majdani utódaim következetesen folytatják a megkezdett munkát,

Fotó: Kiss Béla

az igazán szerencsések azok a jövőbeli művészettörténészek, kutatók lehetnek, akik e biennálénak köszönhetően évszázados léptékű rálátást kaphatnak a magyar képző- és iparművészet egészére, illetve azon

Kustár Gábor:
Szent László szekere /
Gábor Kustár:
Saint Ladislas's Cart
[2016]

vegyes technika,
hossza: 45 cm /
miscellaneous
techniques,
length: 45 cm

Fotó: Kiss Béla

Balogh Edit:
Szent Erzsébet /
Edit Balogh:
Saint Elisabeth
[2013] *pausz,*

ceruzarajz / tracing
paper, pencil drawing
[290x90 cm]

Jászberényi Matild:
Fésűből nőtt erdő-
kerítés (Szent Kinga
legendája) /
Matild Jászberényi:
Forest Fence Grown
from a Comb (The
Legend of Saint Kinga)
[2016] *gyapjú,*

nemeztechnika /
wool, felt technique
[105x95 cm]

belül is egy kiemelten fontos szegmensére. Ennek két fontos alapját raktuk le. Az egyik a biennáléhoz kapcsolódó katalógussorozat, mely minden egyes bemutatott alkotás színes reprodukcióját és alapadatait tartalmazza, illetve bizonyos időközönként az előzőhöz adattár is társul. A másik alapelem a másfél évtizede folyó módszeres gyűjtői tevékenység, melynek eredményeként a Kecskeméti Katona József Múzeum képzőművészeti gyűjteményén belül létrehoztunk egy, a nem egyházi fenntartású magyarországi múzeumokban ma még egyedülállónak tekinthető, speciális gyűjteményi egységet. A kollekciónak szerencsére folyamatosan gyarapodik, a nyolcadik biennáléra beadó művészek előzetes felajánlásainak köszönhetően már biztosnak tűnik, hogy az év végére beletárolásra kerülhet a 400. tétel is. A művészekről tudjuk, hogy adományozási kedvüket jelentősen fokozták azok a tárlatok, melyeken egy-egy válogatást mutattunk be ebből a múzeumi tárgygyűjtemésből. A leglátogatottabb közülük a budapesti Szent István-bazilika lovagtermében *Útmutató – Kortárs Keresztény Művészeti Gyűjtemény Kecskeméten* címmel megrendezett tárlat volt (2015. május 30. – június 28.), melyet több mint 56 ezren tekintettek meg. A kiállításon 80 alkotó 85 műve képviselte a gyűjteményt, közülük számosan napjaink iparművészetét is (az aktuális biennálén nem szerepeltek közülük például Arday Ildikó, Blaise Simon Balázs, Dárday Nikolett, Katona Szabó Erzsébet, Kercseti Gabriella, Kertészfi Ágnes, Madarász né Kathy Margit, Máté János, Morvay Ibolya, Pájer Emília, Remsey Flóra, Sor Júlia, Tóth Szeptilána).

2016-ban is hatalmas érdeklődés kísérte a biennálét. Aktuális felhívásunkra ezúttal 222 művész 222 alkotást adott be, amiből a zsűri február 16-án összesen 122 alkotó egy-egy művét, sorozatát javasolta kiállítani és a katalógusban megjelentetni. (Továbbá versenyen kívül vetítésre került két epizód – a kurátor javaslatára – a Jankovics Marcell által írt és rendezett *Mondák a magyar történelemből* című animációs filmsorozatból.) Bár értek minket támadások miatta, a műfajspecifikus sorozatokkal szemben felvállaltuk azt, hogy az elmúlt évtizedek során egyre inkább egymás felé közeledő – ma már tiltottnak kevésbé tekintett határátlépéseket produkáló – képző- és iparművészet minden egyes ága egyszerre legyen jelen a kiállításainkon. A különféle anyagok, technikák, eljárások ugyanis jelentős többletet jelenthetnek, amikor az adott ikonográfiai program nyomán műalkotás születik. (Gondoljunk itt például a fényszimbolika kiaknázására az üveg- vagy éppen a zománcművészeti alkotások esetében.) Mindamelllett a hetedik biennáléhoz hasonlóan, ezúttal némileg visszafogottabban érvényesült a műfaji változatosság, hiszen a kiállítás legnagyobb részét a különféle festészeti és grafikai eljárások uralták. A szobrászati produktumok mellett, melyek szám-

Fotó: Kiss Béla

aránya ezúttal is épphogy csak meghaladta a tíz százalékot, az iparművészetet zománc-, üveg-, kerámia-, ötvös- és textilművészeti alkotások képviselték.

A VIII. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennále témája ezúttal a magyar és a magyarországi szentek volt. Választásunkat részben az 1700 éve született Szent Mártonra való emlékezés indokolta, de ennél is fontosabb kiemelni, hogy a magyar és magyaror-

szági szentek (és természetesen a boldogok) életútja, tevékenysége évszázadokon keresztül az európai kultúrához való legfontosabb kapcsolódási pontjaink között volt, egyfajta láthatatlan diplomáciai hálózatot biztosítva Skóciától Bizáncig, Portugáliától Lengyelországig. Közülük igen sokan hazánk önfeláldozó patrónusai is voltak, ahogy arra az alcímben is utalunk a népszerű népének (eredetileg Mentés Mihály

**Orient Enikő: Szent Erzsébet-triptychon – Kiráylány érkezett, Rózsacsoda, A lélek útja /
Enikő Orient: Saint Elisabeth. Triptych—Arrival of the Princess, The Miracle of the Roses, The Way of the Soul**
[2016] *len, textilfestés / linen, textile painting [60x90 cm]*

Fotó: Kiss Béla

Pap Judit: Árpád-házi Szent Erzsébet /

Judit Pap: Saint Elisabeth of Hungary

[2000] *marionettbáb, vegyes technika, magasság: 70 cm / marionette, miscellaneous techniques, height: 70 cm*

pagköltő verse) kezdősorával: „Isten, hazánkért térdelünk elődbe...” S azt se felejtjük el, hogy e szentek történetei, gondolatai már a korábbi évszázadokban is mennyi kiváló művészt inspiráltak. Abbéli reményünket, miszerint napjaink alkotóművészei is szívesen fordulnak a magyar szentek legendáihoz, igazolta a jelentkezők nagy száma. Másfelől viszont kritikával is kell illetnünk a biennáléra beadókat, mivel viszonylag kevesen merték, vagy tudták a képi hagyományokat összeegyeztetni a kortárs képzőművészeti nyelvezettel, ahogy az ikonográfiai készletet sem mindig sikerült megújítani, feltölteni saját korunkra reflektáló, aktuális utalásokat rejtő tartalmakkal, képi elemekkel.

A kiállítás egyfajta ikonográfiai útmutatójaként értelmezve megszámláltuk, hogy a Magyarországhoz kötődő szentek és boldogok közül kik és hányszor jelennek meg a biennáléra bekerült alkotásokon: Árpád-házi Szent Erzsébet (22 alkotáson); Szent Márton (17); Szent István (15); Szent László (9); Szent Margit (8); Szent Imre (5); Ohridi Szent Naum (3); Szent Gellért, Szent Kinga, Boldog Gizella és Boldog Apor Vilmos (2-2); Zoerard Szent András remete, Szent Asztrik, Zoborhegyi Szent Benedek, Szent Hedvig, Skóciai Szent Margit, Boldog Bátori László pálos szerzetes, Boldog Buzád domonkos vértanú, Tössi Boldog Erzsébet, Boldog Ilona, Boldog Özséb, Boldog Salkaházi Sára (1-1). (A kiszűrített művek között szerepelt még Kapisztrán Szent János, Piroska, azaz Szent Iréné, és Boldog Sándor István is.) A „végeredmény” jelentős részben megjósolható volt, mivel a népszerűség és az ismertség mellett az egyes évfordulók is befolyásolhatták. Az utóbbit bizonyítja, hogy Márton és Erzsébet, azaz a két külföldön legnépszerűbb magyarországi születésű szent „végzett az élen”, míg közvetlenül mögöttük a magyar művészetben leggyakrabban megjelenített társaik sorakoznak. Nem meglepő módon többen is a magyar szentek karának élére Szűz Máriát sorolták, ennek komoly ikonográfiai

Penkala Éva: Rózsacsoda /
Éva Penkala: The Miracle of the Roses

[2016] *filc, hímzés, varrás / felt, embroidery, sewing*
[190x125 cm]

fiai hagyományai vannak. Különösen nagy hangsúlyt kapott e gondolat Hager Ritta templomi függönyöket idéző – a műfajt a rá jellemző módon, térbeli eszközökkel is gazdagító – reprezentatív kárpitján (*Patrona Hungariae*). Mária mint Magyarország védőszentje jelenik meg Tankó Judit gobelinjén is, de már egy 17–18. századi hagyományhoz kapcsolódva. A búcsújáró, imádkozó asszonyok képi világát idézi meg egy különleges installáció keretében a kaposvári Ruczek Zsófia is. A *Zarándoklat két keréken Andocsra* címet

Ruczek Zsófia:
Zarándoklat két
keréken Andocsra /
Zsófia Ruczek:
Pilgrimage on Two
Wheels to Andocs
 [2016] *installáció;*
gobelin, hímzés,
vegyes technika /
installation; tapestry,
embroidery,
miscellaneous
techniques
 [97x197x42 cm]

kapott kompozícióján személyes témát dolgozott fel: „Gyalogosan és konkrétan ezzel a kerékpárral is mentek az andocsi Szűzanyához. [...] Akik ide zarándokoltak, ragaszkodásukat és köszönetüket egy-egy Mária-ruhával fejezték ki. [...] A régi hagyomány szerint zászlókkal jönnek az ország különböző pontjairól, külföldről és a környékbeli helységekből. Sík Sándor versrészlete a zászlót jelképezi a munkámban.” A kiállításon néhányan a szent fogalmának bibliai alapjaira, illetve Somodi Ildikó pedig ezáltal egy protestáns művészeti értelmezési lehetőségre hívta fel a figyelmet, többek között Péter apostolra (1Pt 1,15–16, Károli Gáspár fordítása) hivatkozva: „Hanem a miképpen szent az, a ki elhívta titeket, ti is szentek legyetek teljes életetekben; Mert meg van írva: Szentek legyetek, mert én szent vagyok.” Somodi így folytatja: „Művem Jézus szentségét, annak átformáló erejét hivatott kifejezni. A szentség eredeti értelme:

Isten számára félretett. Isten egyszülött Fia így élt, és így halt meg.”

Hazai textilművészetünk szemmel láthatóan kiemelkedett a többi iparművészeti műfaj közül a kecskeméti Cifrapalota termeiben. A területen alkotók közül ketten díjat is kaptak. Zelenák Katalin kárpitművész Kecskemét megyei jogú város díját, míg Széles Judit textilművész a zsűri erkölcsi díját nyerte el. Zelenák Katalin a koronázási palást alapján, emblémyszerűen idézte fel Szent István alakját, és a visszafogott színvilág ellenére is kiaknázta a műfaj reprezentatív lehetőségeit. (Hasonló felfogásban állított emléket államalapító szentünknek, ünnepélyes zászlókép formájában Sziráki Katalin is.) Széles Judit, az általa „textilkollázs” megnevezéssel illetett művén, szintén kellő tudatossággal érvényesítette és állította a tartalom (*Szent Erzsébet, a csipkeverők szentje*) szol-

→
Széles Judit: Erzsébet, a csipkeverők szentje / Judit Széles: Elisabeth, the Patron of Lacemakers
 [2007, 2010]
fémszálas anyagok, vertsipke-tűzés / fabrics with metal threads, bobbin lace stitching
 [190x95 cm]

gálatába a különféle nemes anyagokat és technikákat (vert csipke, brokát, tisztaselyem kendő, fémszálas anyagok, kézzel tűzött tüll). „A kis kerek csipke, Erzsébet arca, a kép centruma. Arany köténye rózsákká vált kenyeret rejt.” Penkala Éva a rózsacsodát kívánta a szimbólumokra érzékeny nézők – „akik bár hívők, de nem vallásosak” – számára „egyszerű jelképek” (búza, rózsza, figyelő szemek, fenn és lenn, fénykereszt, a 7-es szám, illetve a nem evilági színek, azaz a fehér, arany és ezüst) segítségével közelebb hozni. A biennálék állandó és sikeres résztvevőinek egyike Orient Enikő, triptichonján Szent Erzsébet életének legfontosabb

Somodi Ildikó:
 „Szentek legyetek,
 mert én, az Úr,
 a ti Istenetek,
 szent vagyok!”
 (3Móz 19,2) /
 Ildikó Somodi:
 'Be holy because I,
 the Lord, your God,
 am holy.' (Lev. 19:2)
 [2015] pamut, egyéni
 technika / cotton,
 individual technique
 [150x90 cm]

Fotó: Kiss Béla

Fotó: Kiss Béla

mozzanatait virágnyelven, azaz a rózsza szirmainak mozgulásait (rózsabimbó, kinyíló rózsza, a szirmok egybefonódása) ábrázolva jelenítette meg. Balogh Edit is az 1235-ben szentté avatott magyar királynő legendáját, kultuszát foglalta össze egy nagy méretű,

Szűcs Zsuzsanna: Tordai csoda – Tisztelet Szent László királyunk emlékének / Zsuzsanna Szűcs: The Miracle of Torda – Homage to King Saint Stephen of Hungary
[2016] *samott, vegyes technika / chamotte, miscellaneous techniques* [37x92x21,5 cm]

álló kompozíció keretében, azonban ezúttal nem a kivitelezett alkotást, hanem annak ceruzával megrajzolt vázlatát, kartonját láthattuk.

Pap Judit marionettbábja különleges színfoltja volt a biennálénak. A fiatalon megözvegyült Erzsébetet ölében rózsákkal ábrázoló mű egy sok évszázados hagyományt elevenített fel, melynek lényegéhez tartozik az átélhetőség minél magasabb fokú biztosítása a hívő, illetve ma már minden egyes néző számára. Ebben az összefüggésben érdemes szólnunk a Magyar Művészeti Akadémia Képzőművészeti Tagozatának díját elnyerő Kustár Gábor népi gyermekjátékokat, egyben a késő középkori misztériumjátékok világát, felfogását is idéző kisplasztikájáról. „*De mikoron Várad felé tértenek vóna, láták hát, minden emberi segödelem nélkül Várad felé mégyen az szent test mind szekerstől.*” Szent László legendájának – esetünkben a Karthauzi Névtelentől idézett – ritkán ábrázolt mozzanatát egy az iparművészet és a képzőművészet határán mozgó, szimbólumterhes, de egyben élményszerű megfogalmazásban tárta elénk az alkotó. Kortárs művészetről lévén szó, érdemes segítséget kérnünk a művészek-től, mielőtt magunk tennénk kísérletet egy-egy mű értelmezésére, elemzésére. Kérésünkre a kiállítók mintegy hatvan százalékka küldött számunkra néhány mondatot a biennálén szereplő alkotásáról a jövődó kutatóinak. Ezek közül idézzünk fel egy újabb „gondolattörödéket”, ezúttal e műről: „*A szentek személyében egyszerre van jelen a mulandóság és az öröklét. A ba-*

lott szent sobasem halott igazán. Mulandó test, evilágiság (por belepi, rozsdá megemészti), a szobor anyaga rozsdás vas, régi fa, mindez magán viseli az idő nyomát. [...] A szekér »törzse« egy repülő vetelő (vagy szövőhajó). Itt nemcsak formai hasonlóság adja a behelyettesítés lehetőségét, hanem a tárgy eredeti funkciójából adódó asszociációs lehetőség is. A vetelő ide-oda jár, a szövőkeret egyik szelétől a másikig. Szövőhajóként egyik »partról« a másikra. E világ és egy másik (szellemi) világ között, halálon innen és túl, vagy földi és mennyei világok között.”

Jászberényi Matild a lengyelek egyik védőszentjének, Árpád-házi Szent Kingának a legendájából egy olyan csodát választott (a tatárok elől menekülve a szent hátradobta a fésűjét, s az hirtelen áthatolhatatlanul sűrű erdővé alakult át), melyen keresztül nemzékpe Európa migrációs válságára is utal: „*Napja-*

Zelenák Katalin: Könny és áldás – Szent István-kárpit / Katalin Zelenák: Tears and Blessings. Saint Stephen Tapestry
[2000] *gyapjú, selyem- és aranyszál, franciagobelin-technika / wool, silk and golden thread, French Gobelin technique* [137,6x138 cm]

**Szemereki Teréz:
Rózsacsoda
(Szent Erzsébet) /
Teréz Szemereki:
The Miracle of the
Roses (Saint Elisabeth)**
[2016] *színezett oxidos
samott, mintázás,
magasság: 47 cm /
coloured chamotte
with oxide, patterned,
height: 47 cm*

**Turi Endre:
A beteljesítő
(Naum, az ohridi szent)
/ Endre Turi:
The Fulfiller
(Saint Naum of Ohrid)**
[2010] *vörösréz,
zománcozás /
copper, enamelling
[78x50 cm]*

inkban is jelen vannak a küzdelem, az üldözés, a menekülés, a fenyegetettség problémái. [...] Milyen lenne, ha természetesebb határok jelölnek ki, és irányítanak minden ember helyét világunkban?” Makkai Márta és Szekeres Erzsébet is az elmúlt évtizedek során általuk kiérlelt, rájuk oly jellemző stílust és technikát társították a feladott ikonográfiai programmal. Makkai Márta az egyik legnépszerűbb témát feldolgozva, Szent Márton köpenyét alakította át *Pannon forrassá*, míg Szekeres Erzsébet az Árpád-házi szenteket bemutató, nagy méretű szövött-textil faliképekből álló sorozatából hozott két példát (István király és Imre herceg).

A többi iparművészeti műfajt viszonylag kevesen képviselték, így az ötvösséget például egyedül Rékasy Levente galvanizált, zománcozott sárgaréz liturgikus tárgyai (kehely és paténa). Kortárs zománcművésztünk kiválóságai közül Turi Endre egy a témához kapcsolódó keleti szent, Ohridi Szent Naum alakját formálta át saját felfogásában, s az elmúlt évek során saját maga által folyamatosan fejlesztett – rézkarcokra is emlékeztető, transzparenciát előtérbe állító – technikai eljárás alkalmazásával. Balanyi Károly *Szent László-triptichonján* színben transzponált, középkori miniatúrákat házasított össze acéllemez recipiensen egy ipari eredetű technikával, a szitazománccal. H. Barakonyi Klára stílusára az ornamentális motívumokhoz igazodó, jelszerűvé absztrahált figuralitás, s a belőlük fakadó dekorativitás a jellemző. Szent Erzsébet kultuszát ápoló művén mindezt a magánáhitatot szolgáló, kis méretű házi oltárok intímebb hangvételéhez igyekezett modulálni. Lendvai Péter Gergely *Aszkéta* című üveglasztikája a rendelkezésre álló anyagok művészi lehetőségeinek tudatos feltárásából, a kísérletezésből megszülető alkotás élményét nyújtja a néző számára: „A lemezeket 2014-ben kezdtem el használni és az üveggel együtt mintázni. A sárgaréz maszknak a transzcendens üveg a lelke. Aszkéta, aki a meditatív magányban közel kerül a megvilágosodásból.” Végezetül emlétsünk meg a keramikusok közül két alkotót. Szemereki Teréz Szent Erzsébetet a misericordia, azaz az irgalmasság jegyében jelenítette meg, formailag pedig a lehető legegyszerűbb eszközökkel élt az oxidos samott mintázása (pl. körformára redukált rózsák) és a színezés során. Szűcs Zsuzsanna Szent

László legendájának egy Erdélyhez kötődő epizódját, a Tordai-hasadék csodás keletkezését formálta meg a samott sajátosságait a téma szolgálatába állítva, magától értetődő természetességgel követve a hatalmas földalakító erők „művészetét”.

IFJ. GYERGYÁDESZ LÁSZLÓ
művészettörténész

(VIII. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálé. Kecskeméti Katona József Múzeum Cifrapalota Kiállítóhelye, Kecskemét, 2016. március 22. – május 29.)

A kortárs textilművészet kiemelkedő alkotói

15 év kiállításai a sárvári Galeria Arcisban

■ A Nádasdy-vár területén működő Galeria Arcis 1978 óta szervez kortárs kiállításokat. A három egymásba nyíló reneszánsz terme különlegesen bensőséges, mondhatni szakrális hangulatot kölcsönöz minden kiállításnak. A több mint harmincéves múlttal rendelkező galéria falai között Ferenczy Béni, Ország Lili és Bálint Endre alkotásait is megcsodálhattuk, hogy csak néhányat említsünk a nagy nevek közül. A kiállítások vendégkönyveit végignézve meg lehet állapítani, hogy a tárlatokat rendszeresen látogató közönség olyan szellemi táplálékot kapott, aminek köszönhetően eligazodhat a hazai és európai stílus-

irányzatokban, mert a művészeti áramlatok és tendenciák gazdag repertoárját mutatta be a galéria.

Ebbe a kiállítási programba kapcsolódtam be 2001-ben a Szombathelyi Képtár textilgyűjteményének a vezetőjeként. Kondor János intézményvezető meghívásának köszönhetően elindítottuk a textilművészet bemutató sorozatot. Évente mindig egy textilművész mutatkozhatott be önálló kiállításon. Ebből az elgondolásból kristályosodott ki *A textilművészet kiemelkedő alkotóit* bemutató szériánk.

Elsőként 2001-ben Péreli Zsuzsa textil- és képzőművész alkotásai lakták be a sárvári vár boltíves terme-

Katona Szabó Erzsébet:
A harmadik érzék /
Erzsébet Katona Szabó:
Third Sense
[2011]

*sértésvelúr; kollázs-
és egyéni technika /*
pig velour; collage and
individual technique
[115x115 cm]

Nagy Judit:
Átváltozás /
Judit Nagy:
Transfiguration
[1979] *gyapjú,*
selyem- és fémszál,
gobelinteknika / wool,
silk and metal threads,
Gobelin technique
[90x100 cm]

csokat kezdte ábrázolni. Így született meg a kulcsokat bemutató sorozata. A rovar- és madárvilág bravúros ábrázolása, valamint a „kulcsfontosságú” kérdések feltevése után a lelki, a spirituális világ felé fordult alkotásaiban, az eleve elrendeltség fogalmát feszegetve. A kiállítás addigi, gazdag életművének a keresztmet-szetét mutatta be.

2003-ban Polgár Rózsa kárpitjai szólították meg a látogatókat az Arcis galériában. A művész gobelinjei mindig az emberi lélekről, annak fájdalmairól, az élet meghatározó pillanatairól, sorsfordulóiról szóltak. Polgár Rózsa vallotta és bizonyította, hogy a két egymásra merőleges szállal, a felvetővel és a vetülékfonallal ő mindent meg tud valósítani anélkül, hogy más műfajok látszatát keltenék művei. Alkotásainak technikája francia gobelin, ugyanaz, mint a krakkói Wawelban, a párizsi Musée de Clunyben vagy akár a vatikáni múzeumokban fellelhető kárpitoké, ám színkombinációja egyedi, megismételhetetlen, akárcsak gondolatvilága, mely érzelmektől fűtött, tudniillik Polgár Rózsa munkái mindig a szeretetről, az emlékezésről, az együttérzésről, a tiszteletről és a hűségről, és nem utolsósorban a hitről és a hazaszeretetről szólnak.

Remsey Flóra textilművész, aki 2004 tavaszán folytatta a sort, bár a kárpitművészet élvonalához tartozott, a kiállítás nagyobbik részében mégis azokat a gödöllői királyi kastélyba készített textilrekonstrukciókat mutatta be, melyekkel alkotómunkásságának legnagyobb elismeréseként bízták meg őt.

A 2005-ös évben Lencsés Ida gobelinművész mutatkozott be Sárvár város lakosságának. Ő különös formába, a csúcsára állított háromszögbe komponálja bele az alkotásait. Ezt a formát a katonai kitüntetések ihlették. Későbbi munkái között már nemcsak szövött kárpitok voltak, hanem grafikák, valamint nagy méretű tekercsképek, melyekből erre a tárlatra is hozott.

Más volt a következő kiállítás 2006-ban, mivel két alkotót ismerhettünk meg egyszerre. Nyerges Éva és Oláh Tamás művész házaspár volt a meghívott vendég. Kárpitjaik – mert nagy többségben alkotásaik gobelinnek, vagy azt is tartalmazó művek – a 20. század nagy témáit dolgozzák fel, mint a testiség, a szexua-

Simonffy Márta:
Zsenyei fej levelekkel /
Márta Simonffy:
Head from Zsennye,
with Leaves
 [1993] *kasírozott*
lenvászon, hajlítás,
kötözés, festés /
mounted linen,
bending, binding,
painting
 [25x25x25 cm]

it. Péreli Zsuzsa a textilművészetet már a kezdet kezdetén konzervatív fogalomként kezelte. Saját avantgárdja abban rejlett, hogy a kárpitművészet műfaji határain belül kívánt novumot létrehozni. Munkáiban többnyire archaizáló elemeket szerepeltet, melyek a 19. század romantikáját, a 19–20. század fordulóját és a 20. századot elevenítik fel. Témafelvetéseivel a ma emberét szólítja meg, küzd a világban egyre nagyobb teret hódító közöny ellen. Műveiből kiérződik a mély vallásosság, angyalábrázolásai megrendítik a nézőt.

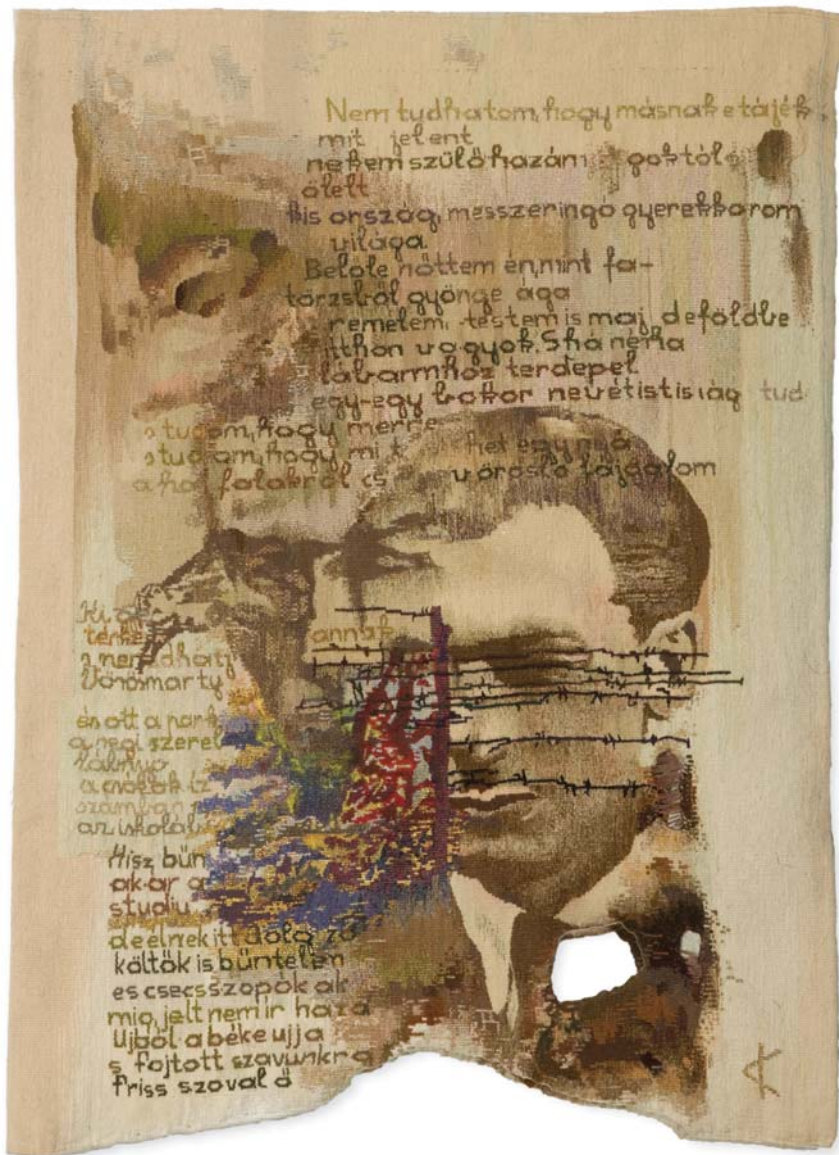
Ezt követően 2002-ben Nagy Judit kárpitművésznak nyílt kiállítása, aki kezdetben a rovarvilág felé irányította figyelmét. Folytatásként a dinamikus mozgást ábrázoló műalkotásai következtek, melyeken a repülés sok-sok változata jelent meg. Szitakötők, madarak, ejtóernyők, sárkányrepülők, biplánok, monoplánok, zeppelinek – egy csodálatos szárnyaló világ lakói, amelyek megkapó és egyben andalító tájak felett lebegnek. Ezután készültek a gyümölcs- és virágergylabdos, egzotikus madarakkal tarkított biedermeier hangulatú gobelinnek, valamint a vízimadárvilágot bemutató falikárpitok.

A természeti ábrázolásokat kimerítve Nagy Judit a kézzel fogható és szimbolikus értelemmel is bíró kul-

litás vagy éppen a tömegkultúra. Ezekre a témákra alkotta meg Nyerges Éva és Oláh Tamás parafrázisait.

Simonffy Márta, aki 2007-ben mutatta be műveit, járatos a textilművészet valamennyi technikájában, sző, hímez, vagy éppen fest. Egyéni technikákat is al-

Kecskés Ágnes: Halas (részlet) / Ágnes Kecskés: Fish (detail)

[1984] len, gobelinteknika, a teljes méret: 20x20 cm /
linen, Gobelinteknik, full size: 20x20 cm

kalmaz, mint például rózsaszirmokat egyesít ragasztással egy kehelybe, vagy pedig lenvásznat kasíroz, hajlít, fest és kötöz egy fej alakot formálva, mint például a *Zsenyei fej levelekkel* című alkotásában. Legújabb, nagy sikerű perspektivikus alkotásaiból, a panónkból is hozott a bemutatóra.

Tankó Judit ruhatervező művész 2008-ban megrendezett kiállítása egy kicsit más volt, mint a korábbi tárlatok. Ezúttal is voltak ugyan falikárpitok, ám többségben ruhakollekciókat láthatott a közönség. Tankó Judit a Pierre Cardin párizsi divatháznak hosszú éveken át a tervezője volt, valamint nevéhez fűződiknek

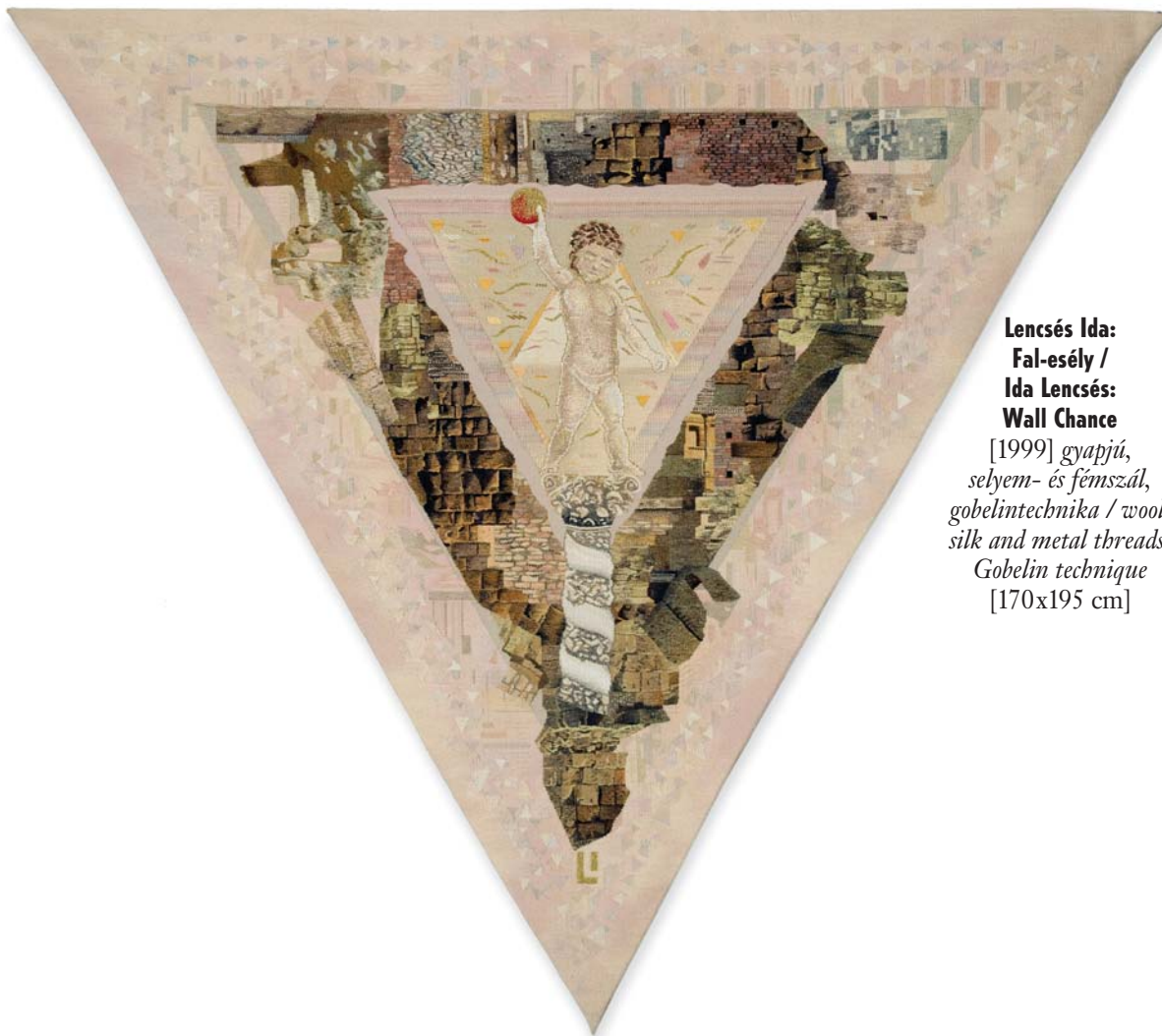
**Kőszegi Anna Mária: Radnóti (Nem tudhatom...)/
Anna Mária Kőszegi: Radnóti (I can't tell...)**

[2009] gyapjú, gobelinteknika /
wool, Gobelinteknik [108x74 cm]

a Malév és a Domus áruházlánc alkalmazottainak egyenruhái, sőt az olimpiákra 1988-ban és 1992-ben kiküldött magyar sportolók csapata is az általa tervezett öltözékekben jelent meg.

2009-ben már másodízben állított ki ezekben a termekben Solti Gizella kárpitművész, aki személyesen tanulhatott magától a mestertől, Ferenczy Noémitől. Annak ellenére, hogy többnyire gobelinekbe álmodta mondanivalóit, sok időt töltött el más műfajok mű-

velésével is, tágítva azoknak szakmai határait és feszegetve műfaji korlátait. Szövései káprázatos technikai tudásról árulkodnak, miközben anyag- és formaválasztásai néha meghökkentő végeredményhez, sajátos megoldásokhoz vezettek. A kárpitszövéshez használt hagyományos anyagok mellé, mint a gyapjú, a kender vagy az aranyszál, szívesen társított más, a textiltől idegen anyagokat is: fémeket, filmszalagokat, szöveget. A szövés hagyományos technikáin kívül is alko-

Lencsés Ida:
Fal-esély /
Ida Lencsés:
Wall Chance

[1999] *gyapjú,*
selyem- és fémszál,
gobelinteknika / wool,
silk and metal threads,
Gobelin technique
[170x195 cm]

Nyerges Éva:
Áttűnés /
Éva Nyerges:
Transition

[1987] *gyapjú,*
gobelinteknika / wool,
Gobelin technique
 [61x154 cm]

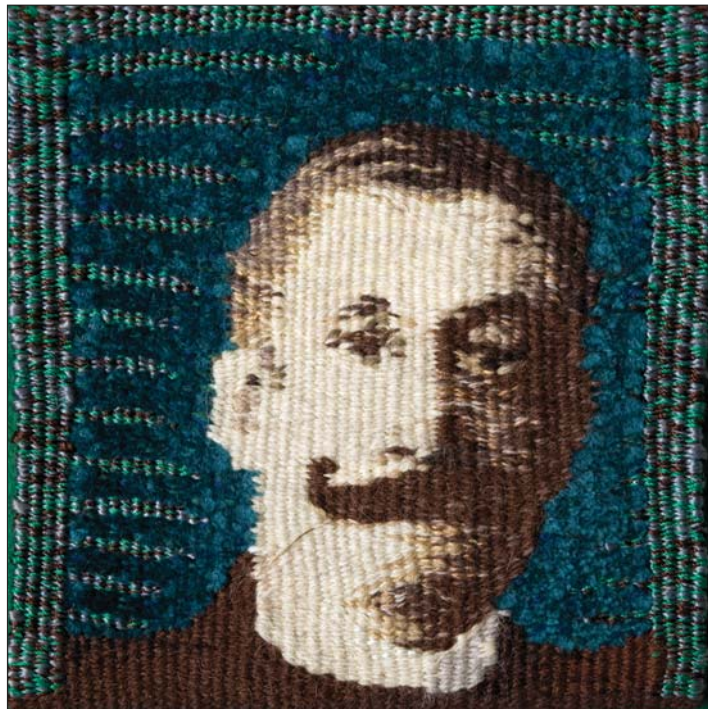
tott: szalagokat kötött egymás mellé, papírdarabokból komponált hullámozó sorokat, vagy éppen egy római járólapról készített frottázst, amit aztán textilbe is átültetett.

Kecskés Ágnes kárpitművész 2010 tavaszán jelent meg alkotásaival a meghittséget sugárzó, boltíves kiállítóterben. Bár eredetileg festőnek készült, életét teljes mértékben a szövött kárpitnak szentelte. A vizeket, tájakat vagy történelmi eseményeket, helyszíneket bemutató alkotásai, lány színeikkel, finom kidolgozásukkal minden látogatót megérintettek. Erős hazafiság, Komárom város iránti lokálpatriotizmus érződik ki belőlük.

A következő textilművész, akinek a pályáját megismerhette és alkotásait megcsodálhatta a Nádasy-vár közönsége, Madarászné Kathy Margit volt 2011-ben, aki igazából sohasem készült ruhatervezőnek. Páratlanul szép és egyben sajátos jegyeket magukon hordozó ruhakölteményei három forrásból: a népművészeti tárgyi kultúrájából, a letűnt és pompasztikus korok viseleteiből, valamint a keresztény egyház motívumaiból merítettek. Elmondása szerint mindig az anyag, a forma, a szerkezet és a funkció harmóniáját próbálta elérni az általa megtervezett ruhákban.

2012-ben egy rendkívüli kiállítás valósult meg a szorozaton belül, tudniillik a Szombathelyi Képtár textilgyűjteményének anyagából egy gobelinválogatást prezentáltunk *Magyar gobelinek* címmel. A kiállításban gyűjteményünk leghíresebb darabjai szerepeltek, olyanok, mint Péreli Zsuzsa *Motolla* és *Annézia* című háromdimenziós alkotásai, Nagy Judit *Átváltozás*, valamint *Predestinatio* című művei. Solti Gizellától a *Himnusz* címet viselő szövött kárpit volt látható, mely a gyűjteményünk egyik legújabb szerzeménye, valamint egy minitextil gobelinje, a *Befőttesüveg*. Polgár Rózsa munkásságát az *Anyaság* és a *Szövött metafora* című gobelinek képviselték. Természetesen nem hiányozhatott a Nyerges Éva – Oláh Tamás művész házaspár, akiktől a *Tisztelet Szombathelynek* című gobelint mutattuk be. Ezenkívül Hauser Beátától, Hegyi Ibolyától, Farkas Évától, Kecskés Ágnesztől és Pászthy Magdától láthatott műveket a közönség. Olyan volt ez a tárlat, mint valami summázata az eddigi textilképzésnek és egyben előrevetítése az elkövetkezőnek.

A 2013. évi kiállító Kőszegi Anna Mária volt, munkáiban – saját bevallása szerint – a téma mindig maga az ember, és a világ, amelyben él. Az emberi érzések

Pérel Zsuzsa: Emlékezésül I–III. (részletek) / Zsuzsa Pérel: In Memory, I–III (details)
[1975] *gyapjú, selyem- és aranszál, gobelinteknika, a teljes méret: 15x15 cm egyenként / wool, silk and golden threads, Gobelin technique, full size: 15x15 cm each*

érdeklük: a bátorság és a gyávaság, a nagylelkűség, az önzetlenség és a hitványság, a szókimondás és a magába fojtott érzések. Alkotómunkájában megpróbál közelebb kerülni az emberekhez, megérteni a különböző magatartásokat, magát az embert és talán ezáltal közelebb kerülni a Teremtőhöz, hogy a világot szebbé tegye, hogy megmentse az embereket a közönytől, a semlegességtől, az elszürküléstől.

A galériában 2014 decemberében kiállító Katona Szabó Erzsébet az 1990-ben kezdődött alkotói korszakát mutatta be. Ekkor kezdte ugyanis foglalkoztatni a művészt a sajátos technikával előállítható bőr falikép – a bőrkollázs. Eleinte apró, eltérő méretű bőrdarabkákból varrta össze kompozícióit. Mozdulatlan mozgásukat a különböző árnyalatú és méretű darabok egymásra és egymás mellé illesztése ered-

ményezte. Munkái a krakkói Wawel termeit díszítő 18. századi kordovánokhoz hasonlíthatók.

A legutóbbi, 2016-os textilkiallítás a sárvári Galeria Arcisban E. Szabó Margitnak az új évezredben készült háromdimenziós munkáit vonultatta fel, melyek a művész nyitott szemléletét képviselik a művészeti ágak közti átjárhatóságát illetően, hiszen a kiállított tértex-
tílek különböző technikákkal készültek. Megjelentek a gyapjúból készült, géppel szövött torontáli szőnyeg mellett, a nagy méretű festett jacquard-papírok, valamint a rajzolt és festett papírhengerek. Minden alkotása egy külön történet, egy külön mese. Mindegyik külön életet él, mert a művész úgy tervezte meg őket, hogy megállva előttük, a cím elolvasása előtt már egy bizonyos hangulatba kerüljünk általuk. A munkák elrendezésüknek köszönhetően olyanok, mint egy-egy

Polgár Rózsa: Vizes zsebkendő / Rózsa Polgár: Wet Handkerchief
[1984] gyapjú, gobelinteknika / wool, Gobelín technique [20x12 cm]

Solti Gizella: Bérlet / Gizella Solti: Season-ticket
[1978] gobelinteknika / Gobelín technique [12x9 cm]

gótikus templom kapubéllete, mely a hívőket – szó szerint és átvitt értelemben – behívja, beinvitálja. A munkák két oldalán elhelyezett álló hengerek terelnek, vezetnek bennünket, vezetnek a szemünket a központi téma felé.

A sorozat a jövőben is jelentős alkotókat szándékozik bemutatni, reményeink szerint 2017-ben T. Dorombly Mária textilművész veszi birtokba a Galeria Arcis reneszánsz termeit, hogy magas művészi színvonalon, drótból szövött légies térplasztikáival ejtse ámulatba hűséges tárlatlátogatóinkat.

CEBULA ANNA
művészettörténész

A fotókat a Szombathelyi Képtár bocsátotta rendelkezésünkre.

Gondolatok egy gondolatébresztő kiállításról

(Illúzió) Enteriőr a Petőfi Irodalmi Múzeumban

Fotó: Weber Áron

Tothmartonemil: Napról napra. Ignotus Pál falitékájának felhasználásával az (Illúzió) Enteriőr című kiállításon.

Koncepció: Bencze Péter / Tothmartonemil: Day by Day, employing editor Pál Ignotus's wall cabinet at the exhibition (Illusion) Interior. Curator: Péter Bencze

*Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2016 /
Petőfi Literary Museum, Budapest, 2016*

■ A Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM) és a Bencze Péter kurátor fémjelezte Everybody Needs Art közös vállalkozásaként létrejött tárlat nem előzmények nélkül való; 2015-ben is sikeresen működtek együtt az ugyan-

csak Bencze Péter rendezte, *A lánglelkűek* című, Brückner János egyéni tárlatának megvalósításában.

Az egytermes *Enteriőr* berendezését adó történeti bútorok és tárgyak nemzeti költőink, íróink egykori használati tárgyaiból komponált eseti, sosemvolt egyvelegét Brückner János, RobOtto (Szabó Ottó), Tothmartonemil (Tóth Márton Emil) képzőművészek és Lőrincz Réka, Gisbert Stach (Németország) és Ted Noten (Hollandia) iparművészek „lakták be” reflexív munkáikkal. Az eredmény lebilincselő, igazi magasművészet; a létrejövő egyedi kontextusok elgondolkodtatóak, a múzeum esetében messze túlmutatnak az irodalomtörténet közvetítésének hétköznapi rutinjain.

Miért is írok erről a *Magyar Iparművészetben*? Az utóbbi évtizedekben a művészetben bekövetkező paradigmaváltások során az egyes művészeti ágak kö-

RobOtto: Szótár. Petőfi Sándor asztalkáján az (Illúzió) Enteriőr kiállításon. Koncepció: Bencze Péter / RobOtto: Dictionary, on poet Sándor Petőfi's table at the exhibition (Illusion) Interior. Curator: Péter Bencze
[2016] szótárak, vegyes technika / dictionaries, miscellaneous techniques
[94x46x5 cm]

Fotó: Weber Áron

Fotó: Gábor Csaba

(Illúzió)

Enteriőr című kiállítás.

Koncepció: Bencze Péter / (Illusion)

Interior. Exhibition.

Curator: Péter Bencze

Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2016 / Petőfi Literary Museum, Budapest, 2016

zött egyre inkább feloldódni látszanak a határok az autonóm és alkalmazott művészet, a képző- és iparművészet, a különféle „dobozolások” hagyományos keretrendszerében. Miként a tudomány és a kultúra, úgy a művészet területén is egyre inkább a határterületeken történnek a legjelentősebb áttörések, a legizgalmasabb jelenségek. A művészek előszeretettel merészkednek más mezőkre, választanak más kifejezési formákat. A művészeti diskurzusokban ezt a művészet mediatisálódásaként szokták jellemezni. E szerint a művész a fejében megszülető művészi idea számára egy adekvátnak érzett médiumot keres, azaz művészeti műfajt gondolata megtestesüléséhez. Így létrejöhet táblakép, objekt, installáció, video, performance, ékszer, azaz jószerivel bármilyen művészeti opus. E konstellációban annak sincs igazán jelentősége, hogy éppen „iparművész”, avagy „képzőművész” szerepel az alkotó névjegykártyáján. A különféle alkotói attitűdök (craft/art/design) egy-egy művészben szimul-

tán jelen lehetnek. Mindez kikezdi a hagyományos kategorizálás mentén kialakult és intézményesült gondolkodási sémáinkat is. Mit kezd például egy iparművészeti múzeum egy iparművész képzőművészeti kontextusú tárgyával? Elhatárolódik, mondván ez nem esik a gyűjtőkörébe? Fontos kérdések ezek az egyes intézmények öndefiniálása, mi több, egyre égetőbbé váló újradefiniálása témájában is... – de vissza a jelen tárlathoz!

Az *(Illúzió) Enteriőr*be lépve Jókai Mór gyöngyház berakásos asztalkájára Lőrincz Réka *Szóda* című ready-made objektje spricceli a gyöngysort. (Korábban fotóval közölve: MI/2016/1, p. 26.) *Ezt ki fogja letakarítani?* – olvasható a fogadófal alaprajzán 7-essel jelölt installációjának eseti címeként. A fogadófal maga is műtárgy hordozója; a beszámozott installációk alkalmi címeit és kapcsolódó szöveges reflexióit Magolcsay Nagy Gábor költő jegyzi, aki amúgy interaktív könyvek specialistája. Az egyes látványok ihlette szövegei

tételenként műfajt, stílust, terjedelmet váltanak, s nem nélkülözik esetenként a humort sem.

Nemes Nagy Ágnes foteljében Brückner János életnagyságú, lapból kivágott *Papírbábu* figurája ül, ám tartás híján feje hátrahanyatlik a fotel támláján. Hasonló kiterített papírfigurája Déry Tibor ágyán fekszik, méghozzá hason. Papírbábui számos hazai és külföldi projektjében kaptak szerepet az elmúlt évben.

Az ágy mellett, Tamási Áron éjjeliszekrényén Ted Noten *Miss Piggy gyűrűi*, míg a kihúzott fiókban *keresztfüggő* sorolódnak. Háromdimenziós nyomtatással készült replikák, anyaguk sárga papír, s azon sorozat darabjai, melyeket 2015-ös rotterdami egyéni kiállítására készített (*Non Zone*, Museum Boijmans Van Beuningen), s amelyben a holland sztárművész ily módon újra elkészítette százegynéhány korábbi opusát. Antitárgy-gegek.

Déry Tibor ágyának átellenes oldalán, Tamási Áron szobainasa előtt a fiatal szobrász Tothmartonemil *Teher alatt nő a paszuly* című 2011-es klasszikusa, azaz egy hátpántokkal ellátott méretes betonhasáb pihen.

Ugyancsak Tothmartonemil *Napról napra* című munkája épült be Ignotus Pál falitékájába. A politúrozott falivitrin több szempontból is különleges darab, benne a végtelenített rácsozatot megjelenítő high-tech lightbox meghökkentő kontrasztot ad. A féltve

őrzött múzeumi relikvia relatíve könnyen eltávolítható hátfala lehetővé tette a korántsem szokványos eseti átalakítást, ráadásul a művész Ignotus életében elmerülve nyert ihletet a lightbox megalkotására, midőn tudomására jutott, hogy a szekrényke egykori birtokosa nyolc évet ült börtönben a Rákosi-érában. Efféle szoros nexus a további tárgypárosok esetében nem jött létre, miképpen ez nem is volt cél. A rezonáló, és további kontextusokat nyitó alkalmi együttállások a kurátor érdemét emelik, aki a PIM, általa kiválasztott relikvia-tárgyaihoz párosította, azaz kérte el a művészek kiállított munkáit.

Így Brückner János *Gyermekkorom* című 2015-ös munkája Rába György mackójával került párba az *Enteriőr* egyetlen festményeként. Technikája a digitális nyomtatók működésével rokon, a raszterekre bontott látvány – jelen esetben a mackó – képpontként kapja a festékpöttyöket a vízszintes helyzetű vásznon. Ám a tubusokat eközben humán printerként a művész tartja kezében, mialatt szándékolt hibákat

←
Gisbert Stach: DE Schnitzel, brosch. Tóth Árpád mázas tányérján az (Illúzió) Enteriőr című kiállításon. Koncepció: Bencze Péter / Gisbert Stach: DE Schnitzel. Brooch. On a glazed plate of poet Árpád Tóth at the exhibition (Illusion) Interior. Curator: Péter Bencze [2016] szilikon, borostyánkő, acél, vegyes technika / silicone, amber, steel, miscellaneous techniques [17,5x11x1,8 cm]

Tothmartonemil: Teher alatt nő a paszuly. Déry Tibor ágya mellett az (Illúzió) Enteriőr kiállításon. Koncepció: Bencze Péter / Tothmartonemil: Under Pressure, beside writer Tibor Déry's bed at the exhibition (Illusion) Interior. Curator: Péter Bencze [2011] beton, textil, műanyag, vegyes technika / concrete, textile, plastic, miscellaneous techniques [45x33x25 cm]

Fotó: Talabér Géza

**Lőrincz Réka:
Ideális kanna /
Réka Lőrincz:
Ideal Pot**

[2014] műanyag palack, alpakka, vörösréz, sárgaréz, ready-made és vegyes technika, magasság: 52 cm / plastic bottle, alpaca, copper, brass, ready-made and miscellaneous techniques, height: 52 cm

is elhelyez a képen. Rokon ezzel *Közösségi képpalkotás* című műve, mely a tárlat minden bizonnal legnépszerűbb darabja volt, mivel az *Enteriőr* kiemelt alkóvjában interaktív képpalkotásra hívta a látogatókat. A méretes kép (a megnyitón még hófehér) rasztereiben 0, 1, 2, 3, 4 karakterek jelzik, hogy a kihelyezett pecsétekkel mennyiszor ildomos felülstemplizni az egyes kiválasztott rasztereket. A random bepecsételt sok ezer négyzetecske eltérő tónusokkal adja ki idővel a látványt. A Brückner-munkákat összekötő művészi koncepcióról az alkotó honlapján ezt olvashatjuk:

„Körül vagyunk véve képekkel, és fáradhatatlanul újratermeljük azokat. Ez mindennapi életünk legegyszerűbb aktusai közé tartozik: egyszerű és közvetlen, mint egy lélegzetvétel. Mindannyian a közösségi terek, mémek, információk és különböző médiumok keresztezésében állunk.

Ha az automatikus input-output áramlatot módosítjuk, talán sikerül a fogyasztás szokásos gyakorlatát megtörni, rég ismertnek hitt dolgokat új összefüggésben látni.

»Üres jeleket« hozok létre, olyan lehetőségeket, amelyekben a gyakran ellentétes összetevők új kombinációját alkothatja meg bárki, saját maga számára, aktív részvétellel. Digitális és klasszikus média keveredik pszichedéliával, túlmagyarázással, és közbelyekkel: az élet kommunikációs

zajának sérülve tömörített verziói.” (www.brucknerjanos.hu/statement/)

A kiemelt beugró felvezető lépcsőjét méretes műkaktuszok övezték; az egyik mellé locsoláshoz készítve Lőrincz Réka *Ideális kanna* című, újabb megmosolyogtató ready-made opusa (2014). Élénksárga műanyag tartálya korábban body-builderek tápszerének tartására szolgált, antik ezüst küllemű fülével és kiöntőjével groteszk kontrasztban.

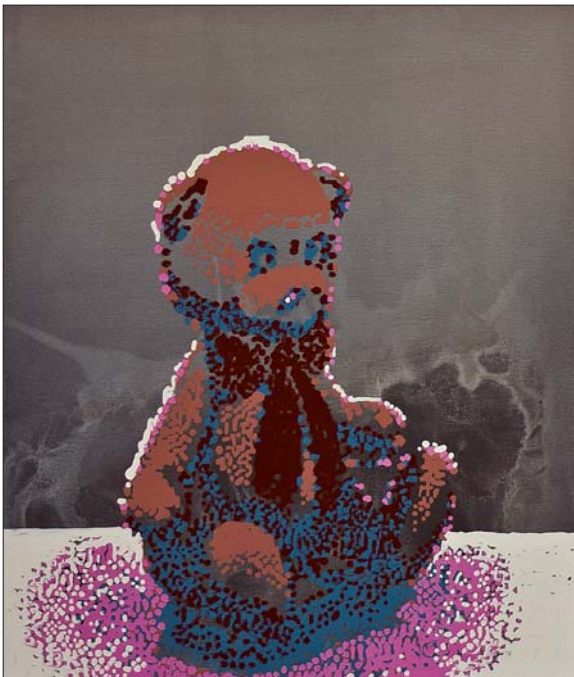
Odébb a fal mellett Petőfi Sándor asztalkáján Rob-Otto *Szótár* című 2016-os installációja teremtett asszociációs kapcsolatot. Az orosz szótárakból kézzel kifűrésztelt, illetve összecsapolt döbbenetes mű kivágata egy AK-47-es kalasnyikov, életnagyságú sziluettjén át az f betűvel kezdődő szavak szótárrészletén a legelső olvasható szó a „forradalom”. A fiatal paksi szobrász a fémhulladékokból épített figurális fémszobrok specialistája. E munkája az utóbbi évek viszonylatában némiképp rendhagyó, leginkább a 2011-es *Gondolatfegyverek* sorozatába illeszthető.

Az átellenes falnál Ady Endre íróasztala, rajta Ignotus tintatartója, alant Léda sámlija. Az asztalon Tothmartonemil *Hitmérő* című műve (2012). A vízmértékkel ellátott betonkocka a sarkainál menetes szá-

(Illúzió) Enteriőr című kiállítás. Koncepció: **Bence Péter / (Illusion) Interior.** Exhibition. Curator: **Péter Bence** Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2016 / Petőfi Literary Museum, Budapest, 2016

Fotó: Weber Áron

**Brückner János: Gyermekkorom /
János Brückner: My Childhood**

[2015] akril, vászon, vegyes technika / acrylic, canvas,
miscellaneous techniques [53x45 cm]

rakkal állítható, és „működtethető”. A korántsem műszer-küllemű szerkezet a beton hátizsák rokona. Mellette az asztallapon hanyagul otffejtve Ted Noten sárga papír szemüvege, felette Lőrincz Réka *Türelem internetet terem* feliratú hímzett terítője (2016) és karóra-rajzoltos báránypőr kesztyűi mímelték otthonoságot az illúziók enteriőrjében.

A terem közepére visszatérve Ambrus Zoltán zsúrkocsija zárta a sort, rajta Tóth Árpád mázas tányérján üvegóra óvta a kihűléstől Gisbert Stach *DE Schnitzel* című rántottszelet-kitűzőjét. A formájában Németországot mutató szület panírját szilikonba ágyazott borostyánkő-morzsza adja. A német művész hazafias ékszergeje diszkrétén rátakar a festett tányér közepének *Eljén a baza!* feliratára.

A sarokban muzeális, a korai hatvanas éveket idéző

A relikvia erős tárgy. Erősebbnek kell lennie nálunk, hogy fogva tarthasson legbensőbb lényegével: hogy nem tanúsított ellenállást azzal szemben, akire vall. Olyan tárgy, amely többnyire belemerült a hasznosságába, elveszett a tulajdonságaiban, föloldódott a hétköznapi cselekvések szolgálatába szegődött észlelésben – és most kitartóan szemben áll:

Fotel.

Székény.

Asztal.

Ágy.

Tintatartó.

Előttünk marad, hogy megidézhesse azokat a vonatkozásokat, amelyekben valaha eltűnt. Többé nem eshet a kezünk ügyébe – különben nem adhatná magát úgy, ahogyan Ignotus vagy Ady vagy Déry keze ügyébe esett. Konokul jelen kell lennie, hogy úgy mutakozhasson meg, mint amit valaha elnyelt a funkciója, és érzéki minőségei fölszívódtak a mindent kitudó pillantásban – annak pillantásában, akire vall.

De vallathatók-e még a relikviák, ha a különböző hagyatékok elvegyülnek egymással, és e kontaminációból meghitt elevenséget szimuláló, tágas enteriőr kerekedik?

Tágas?

Vagy egészen léptéket vesztett?

Bensőségesen eleven?

Vagy személytelenül vitális?

Üres terekkel felöntött, intim illúzió, amelybe kortárs művek lopják be magukat, és eljártsszák nekünk, hogy hétköznapi cselekvéseink utalás-összefüggéseibe illeszthetők. Színre viszik használhatóságukat, majd felfüggesztik a hasznosságot.

Beledermmednek a sémájukba, és újra elszabadulnak.

Visszahúzódnak a tulajdonságaikba, és újra áramlani kezdenek.

Túlfutnak az alakjukon, nyomként, példázatként kínálkoznak,

végül fölmondják a látást tagoló távolságokat.

– Az enteriőr tiszta, derűs ellenszegüléssé válik;

az „ideális kanna” sem tesz egyebet: előadja a valaha volt legsűrűbb sárga színt.

Belakhatjuk ezt a teret?

Vagy kegyelettel őrzött dolgokká válunk a kegyelettel őrzött dolgok közt?

FORCZEK ÁKOS

Kékes televízió politúrozott látványa szépen belesimult a terem relikviáinak látványába, ám belseje modern technikát rejtve, HD-minőségben sugározta a kiállító művészek kapcsolódó videomunkáit (melyek szintén

megérnének egy-egy misét), így téve teljessé az *(Illúzió) Enteriőrt*. A tévét fotelból néző papírbábu, a terem egyik dupla szárnyas áljajtaja, a spontán „ottfelejtett” vagy a szabályosan elhelyezett, ám annál szabálytalannabb műtárgyak sora – mind-mind az illúzióteremtés és ezen keresztül a művészet eszközei. Ezért hiányoztak a tárgyak melletti megszokott feliratok, hogy ne törjék meg az *Enteriőr* otthonosságának csalfa érzetét.

Az íróasztal felett 'kannasárga' alapon kifüggesztett szövegben a filozófus Forczek Ákos olyan lírai összegzést adott a tárlat esszenciális lényegéről, melyet csak egy művészi vénájú fiatal filozófus adhat...

Mi is a titka e tárlat varázsának? „*A relikvia erős tárgy*” – kezdi Forczek Ákos, ám ha – a sok múzeumunkban szokásos gyakorlat szerint – csupán arra bízunk kiállításuk sikerét, hogy mennyire sugárzik relikvia-aurájuk a közönség számára, praktikusan hallott, poros, avítt eredményt kapunk. Nyilvánvalóan prezentálásuk, „helyzetbe hozásuk” mikéntjén van a hangsúly. A letűnt korok szellemét fiatalos energiák jelenlétének segítségével érdemes megidézni, jele-

nünkhöz kapcsolni, még ha „csak” illúzióként is. E tárlat alkotói intellektuális játékként fogtak az illúzióteremtéshez, ez érződött minden elemében: a tárgyválogatásban, az installálás módjában, az információátadásban, az interaktivitásban. Az itt közreműködő csapat: kurátor, művész, költő, filozófus ezt a múzeumi közegben olyannyira áhított fiatalos szellemiséget, alkotói energiát képviselte, a csapat mottóját megvalósítva: *Everybody Needs Art!*

Talán ennek is köszönhető, hogy ez az egytermes, némiképp rendhagyó kiállítás az általánosan elvárható szintet messze meghaladó médiavisszhangot kapott fővárosunk gazdag kulturális kínálatában. Ehhez persze szükség van egy e szellemiségre nyitott intézményre is, lásd PIM!

SIMONYI ISTVÁN
művészettörténész

([Illúzió] Enteriőr. Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2016. április 9. – május 31.)

Forczek Ákos írását a hozzájárulásával közöljük.

Brückner János:
Közösségi képalkotás és
Lőrincz Réka: Ideális
kanna az (Illúzió)
Enteriőr című
kiállításon. Konceptió:
Bence Péter /
János Brückner:
Collective Picture and
Réka Lőrincz: Ideal Pot,
at the exhibition
(Illusion) Interior.
Curator: Péter Bence
Petőfi Irodalmi
Múzeum, Budapest,
2016 / Petőfi Literary
Museum, Budapest,
2016

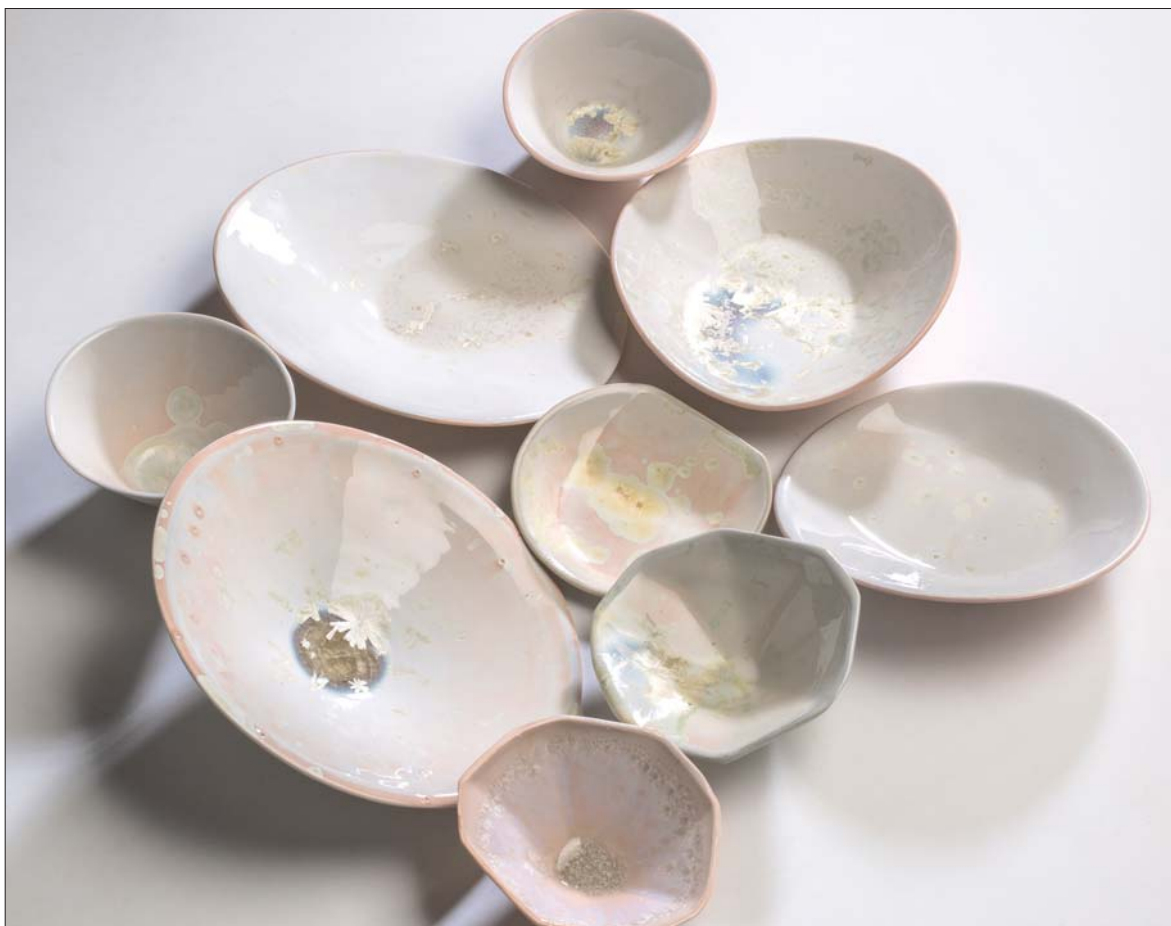
Fotó: Weber Áron

Nyitás a hétköznapiak felé

A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Abstract Nature és Download Design Baby projektjei

■ Napjaink megváltozott, felgyorsult élettempója, valamint a környezet tárgyai, az életmód iránt szemlátomást fokozó érdeklődés, a megnövekedett igények következtében magasabbra állított mérce, mind azt bizonyítják, hogy minden eddigi erőfeszítésnél is komolyabban kell ezekkel a tendenciákkal számolni,

és figyelni rájuk. Valószínűleg ez a felismerés is motiválhatta a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemet (MOME), amikor 2016 tavaszán több olyan projekttel is előrukkolt, amely tartalmával az utca emberét is képes közvetlenül megszólítani, szinte játékosan lopja be a formatervezés értékeit az emberek tudatába,

Fotó: Sebastian Kreuzer

Herter Katalin:
Winter Blooming,
fine dining tálaló-
edények (Abstract
Nature projekt).
Konzulens séf:
Sárközi Ákos /
Katalin Herter:
Winter Blooming –
fine dining serving
dishes (Abstract Nature
projekt). Consulting
chef: **Ákos Sárközi**
[2016] *kőedény /*
stoneware

mindennapjaiba, élhetőbbé, szebbé varázsolva a környezetet. Mindkét projektjük az életmóddal kapcsolatban nyújt ötleteket, újdonságokat, próbál valamilyen szinten hatni, változásokat előidézni. Míg az egyik összeállítás az igényes éttermi kultúra területén

Mezei Enikő: Gaia, fine dining tálalóedények (Abstract Nature projekt). Konzulens séf: Sárközi Ákos / Enikő Mezei: Gaia – fine dining serving dishes (Abstract Nature projekt). Consulting chef: Ákos Sárközi [2016] kőedény / stoneware

Almássy Lili: earthy, fine dining tálalóedények (Abstract Nature projekt). Konzulens séf: Várzsi Péter / Lili Almássy: earthy – fine dining serving dishes (Abstract Nature projekt). Consulting chef: Péter Várzsi [2016] kőedény / stoneware

Fotó: Oravetz Imre

Fotó: Oravetz Imre

Sáfrán Anett: X%B, fine dining tálalóedények (Abstract Nature projekt). Konzulens séf: Huszár Krisztián / Anett Sáfrán: X%B – fine dining serving dishes (Abstract Nature projekt). Consulting chef: Krisztián Huszár [2016] kőedény / stoneware

kínál újfajta tálalási megoldásokat azzal, hogy az eddig megszokottnál szorosabb kapcsolatot teremt a terített asztal egyes kellekei és a rajtuk megjelenő, velük szinte egygyé váló, izgalmas fogások, valamint a hangulatot stimuláló, zenei hatások között, addig a másik projekt az internetező fiatalok számára könnyen elérhető bútortervek közkinccsé tételével igyekeznek a tárgykultúra színvonalán, az általános közízlésen változtatni, javítani.

Fotó: Oravetz Imre

A Design Terminálban 2016. március 23-án megrendezett *Abstract Nature* projekt bemutatóján a MOME kerámiatervező hallgatóinak néhány magyar sztárséffel közös alkotásaival ismerkedhettünk. A fine dining területére fókuszáló közös munka célja az volt, hogy egy olyan „forradalmi” számító koncepciót készítsenek, amely nemzetközi viszonylatban is életképes, megállja a helyét a világ sztárgasztronómusainak szintjén is. A projekt alap gondolata a természetből vett példákra épít. A hallgatók tárgyaikat előre kivá-

Tengely Nóra: Celsius + -, fine dining tálalóedény (Abstract Nature projekt). Konzulens séf: Várvi Péter / Nóra Tengely: Celsius + - – fine dining serving dish (Abstract Nature projekt). Consulting chef: Péter Várvi [2016] porcelán / porcelain

Fotó: Sebastian Kreuzer

Fotó: Fövényi Sándor

Fotó: Sebastian Kreuzer

Fotó: Sebastian Kreuzer

lasztott, természeti jelenségek inspirációi alapján tervezték és valósították meg, tapasztalataikat elemezve, nem egyszer szinte teljesen „átírva” jutottak el az izgalmas, egyedi végeredményhez, azaz a létrehozott tárgyakhoz.

Kovács Máté: hide, fine dining tálalószett (Abstract Nature projekt). Konzulens séf: Pesti István / Máté Kovács: hide – fine dining serving set (Abstract Nature projekt). Consulting chef: István Pesti [2016] porcelán / porcelain

Fü Borbála: Terra, fine dining tálaló-edények (Abstract Nature projekt).
Konzulens séf: Pesti István / Borbála Fü:
Terra – fine dining serving dishes (Abstract Nature projekt).
Consulting chef: István Pesti
 [2016] *kőedény / stoneware*

Az *Abstract Nature* célja egyértelműen az volt, hogy a MOME fiatal formatervező-generációja és néhány neves, magyar séf összefogása révén egy olyan koncepció jöjjön létre, amelynek segítségével sikerül a világban tevékenykedő, a fine dining területén már korábban hírnevet szerzett, nemzetközileg elismert partnereket megszólítani, újabb kapcsolatokat teremteni, építkezni. Jól kapcsolódik mindez a MOME oktatási irányvonalához, amelyben a tradicionális mesterségbeli tudás a kortárs tervezői szemlélettel ötvöződik, s amelyben korunk aktuális kérdéseire összpontosítanak, a progresszív kézművességre alapoznak. Ráadásul egyik nagy kihívásuknak a 21. századi gasztronómia világát tekintik.

A munka során tervező-séf párok alakultak, akik egyenrangú szakmai félként együttműködve, konzul-

tációkon alakították ki közös elképzeléseiket, majd ennek alapján a végleges koncepciót. A közös tevékenységnek köszönhetően a hallgatónak lehetőségük nyílt a fine dining különleges világával közelebbről is megismerkedni, a séfek pedig a hallgatók alkotásain keresztül új inspirációkhoz jutottak. A Design Terminálban tartott bemutaton egy érdekes trend születésének lehettünk tanúi. Láthattuk, hogyan kelnek életre a közös gondolkodás eredményeként született installációk a séfek improvizációi által „fűszerezve”, és közben különleges élményként Papp Viktoria Rozita sound designer e témához komponált zeneműveit is élvezhettük.

Két héttel később, 2016. április 7-én került sor az OtthonDesign kiállításon a *Download Design Baby* projekt bemutatkozására. Az országban open design

Simon Borbála: Fossil, fine dining tálaló-edények (Abstract Nature projekt).
Konzulens séf: Pesti István / Borbála Simon:
Fossil – fine dining serving dishes (Abstract Nature projekt).
Consulting chef: István Pesti
 [2016] *üveg, beton / glass, concrete*

Nagy Franciska: Hansikó, gyerekszékek (Download Design Baby projekt) / Franciska Nagy:
Hansikó – children's chairs (Download Design Baby projekt)
 [2016] *festett nyír rétegelt lemez, tömör fa / painted birch plywood, compact wood*

Fotó: Fövényi Sándor

Péni Brigitta: Bubák, játéktárolók (Download Design Baby projekt) / Brigitta Péni: Bubák – toy containers (Download Design Baby projekt)

[2016] nyír rétegelt lemez, fonatolt kötél / birch plywood, spun rope

szemlélettel először alkotott bútorok 2015-ben a MOME keretein belül születtek. Népszerűségüket mi sem bizonyítja jobban annál, hogy már az első év során a downloaddesign.hu honlapról közel ezren töltötték le a 13 különféle bútor ingyen hozzáférhető terveit. A projekt lényege, hogy az emberek olyan tervekhez jussanak, amelyek hazai körülmények között

is könnyűszerrel megvalósíthatóak. Ez a mozgalom a tudásmegosztásnak egy olyan új formája, amelynek révén a designer tudása az internet segítségével közzéteszté válik: a fogyasztás helyett a megosztásra helyeződik a hangsúly, mivel az igazi jólét – a mozgalom képviselőinek meggyőződése szerint – nem fogyasztással, hanem együttműködéssel érhető el. Az open

Papp Ágnes: Domboc, mászóka (Download Design Baby projekt) / Ágnes Papp: Domboc – jungle gym (Download Design Baby projekt)

[2016] nyír rétegelt lemez, bükkrudak / birch plywood, beech bars

Lévai Levente:
Pekópe, bölcső-
kisasztal (Download
Design
Baby projekt) /
Levente Lévai:
Pekópe – cradle,
small table
(Download Design
Baby projekt)

[2016] rétegelt
lemez, alcantara
szövet, szövacs /
plywood, Alcantara
fabric, sponge

design szlogenje nem az olcsó ár, hanem a hozzáférhetőség, ennek megfelelően a lehető legtöbb ember számára válik elérhetővé a designbútor. Az open design igazságosabb, méltányosabb viszonyokat próbál teremteni, a korábbiaknál hatékonyabb eszközökkel.

A program logikusan építkezve, 2015-ben az első otthonra, idén az első gyermek születésére fókuszált, innen is származik a találék, *Download Design Baby* elnevezés. 2016-ban 11 bútor született, melyeket a 0–3 éves korosztály szobájának berendezésére terveztek. A többféle funkciót is ötvöző designtermékek között bölcső, kiságy, etetőszék, kisautó, gyerekjáték, sőt mászóka is található. A projekttel mindenki nyer, hiszen a fiatal családok ingyen jutnak kiváló designbútorok terveihez, melyeket reális áron, átlagos hazai körülmények között vagy akár az otthoni barkácsműhelyben is megvalósíthatnak. Szimpatikus tény, hogy 2016-ban 50 ezer forintban maximálták a bútorok alapanyagköltségét, ám ez számos esetben még a 15 ezer forintot sem éri el. Érdemes azt is figyelembe venni, hogy a tárgyak kivitelezése során eltekinthetünk

Fotó: Fövényi Sándor

Fotó: Fövényi Sándor

a csomagolás, marketing és kereskedői haszonkulcs pluszköltségeitől is. Amennyiben helyi vállalkozókkal dolgozunk együtt, erősítjük lakhelyünk iparát, csökkentjük a környezetszennyezést és az ökológiai lábnyomunkat. E munkájuk során értékes tapasztalatokhoz jutnak a hallgatók is, hiszen a közösségi oldalakon konkrét visszajelzéseket kapnak like-ok és letöltések formájában, az egyetemi témavezetőikkel, valamint a prototípusokat kivitelező partnerekkel folytatott konzultációk segítségével pedig elsajátítják a bútortervezés fortélyait.

Az együttműködésnek köszönhetően megindult párbeszéd kiindulópontja lehet a későbbi jó partneri kapcsolatoknak, ezért reményeik szerint hozzájárul a bútortervezés fejlődéséhez, a versenyképesség növeléséhez.

BORSOS KLÁRA
újságíró

(*Abstract Nature projektbemutató. Design Terminál, Budapest, 2016. március 23. – Download Design Baby projektbemutató. OtthonDesign kiállítás. Hungexpo Budapesti Vásárközpont, Budapest, 2016. április 7.*)

„Design-Cserny”

Emlékezés Cserny József (1939–2009) ipari tervezőművész munkásságára

■ Az ipari termékek – köztük a járművek – kialakítása, kinézete, korról korra változott. Míg a kezdeti időkben a műszaki tartalomhoz alakították a járművek formáját, az idő előrehaladtával egyre fontosabb lett a formai megjelenés. E külalakat jelentős részben a formatervezők-designerek álmodják meg a kor ízlése, a társadalmi igények és természetesen a műszaki adottságok figyelembevételével. Ma a nagyobb gyártók saját formatervező részlegeket működtetnek, míg vannak kifejezetten designeri munkák elvégzésére szakosodott vállalkozások, hogy a járművek szinte összes szerkezeti részletét „egységes koncepcióban fejezzék ki”. Sok esetben a külalakat megálmodó személyek neve ismeretlen, legalábbis nehezen kideríthető, azonban a „formát” mindenki ismeri.

A design, a formatervezés jelentőségének növeke-

Cserny József: Balaton lakókocsi / József Cserny: Balaton – caravan

[1963] reprodukció, archív fotó / reproduction, archive photo

Repró: Rudó Szilvia

BUDAPESTI JÁRMŰ KTSZ

(BUDAPEST, XI., FEHÉRVÁRI ÚT 131.)

4.

A sétabusz minden időnyben kirándulásra, városnézésre kellemes utazást biztosít. Az utasok részére a bejárati ajtó a kocsi hátsó részében van elhelyezve. Nyáron a két oldalon felhajtható ponyva jó kilátást és kellemes levegőcserét biztosít.

A téli időnyben való használatra felszerelhető ablakokkal látják el. A sétabuszban 24 személy részére biztosítottak kényelmes ülőhelyet.

Karaván típusú utánfutó.

Zárt kivitelű, konyhával és hálófülkével rendelkező utánfutó, mely 4 személy részére kényelmes kempingezési lehetőséget biztosít. Alváza hegesztett kivitelű, külső burkolata alumínium, belső burkolata dekorit lemez. 1500 cm³ feletti személygépkocsival vontatható.

„Alföld” típusú lakókocsi. 8 dolgozó részére télen, nyáron kulturált szálláshelyet biztosít olyan munkahelyeken, ahol nincs lehetőség felvonási épületek építésére.

A kocsi hossza 6500 mm
A kocsi szélessége 2500 mm
Megengedett maximális vontatási sebesség 40 km/óra. Tehergépkocsival vontatható. Kívánságra hátul felhajtható terrasszal, ponyvateffel készül.

1

Repró: Rudó Szilvia

→
Cserny József:
Fecske típusú ipari lakókocsi I–III. /
József Cserny:
Fecske (Swallow) –
industrial caravan, I–III
reprodukció
(forrás: az Egyesült
Jármű Ktsz termék-
ismertetője, 1966) /
reproduction
(source: Product guide,
United Vehicle
Cooperative, 1966)

dése hazánkban az 1950-es évek közepére tehető, ekkor alapították a Magyar Iparművészeti Főiskolán önálló, formatervezési szakot. A szak vezetői Borsos Miklós, Dózsa Farkas András, Kaesz Gyula voltak. A második évfolyamon végzett, majd egész életében járművek, elsősorban közúti járművek formatervezésével foglalkozott Cserny József. Az ő munkásságára emlékezünk.

Cserny a művészeti életben jól ismert személyiség volt, magával ragadó stílusával, rendkívüli szónoki és szervezőképességével a társaság középpontjában álló, ugyanakkor a társaságért sokat tenni hajlandó ember volt. Egyik megszervezője és elindítója volt a szimpóziummozgalomnak, a Zsenyei Műhelynek, a formatervező művészek nemzetközi találkozóinak, és mindenben részt vett, ami a művészethez, az alkotáshoz kapcsolódott. Nagy érdeklődéssel fordult minden új dolog felé, és mindenben igyekezett a „dolgok mélyére ásni”. Művész körökben való ismertsége ellenére „civil” foglalkozásáról kevesen is keveset tudnak.

Cserny József a hazai jármű-formatervezés kiemelkedő alakja volt. 1939-ben Diósgyőrben született. Miskolcon érettségizett 1957-ben, majd a Magyar Iparművészeti Főiskolán, a formatervezői szakon tanult tovább, a DIMÁVAG Diósgyőri Gépgyár társadalmi ösztöndíjával.

A főiskolán 1956-ban kezdődött a formatervezőképzés, Cserny József a második évfolyamra járt. Járművek iránti rendkívüli érdeklődése már ekkor megmutatkozott. Már a főiskolai évek alatt is tervezett járműveket; rajzai a volt Csehszlovákia *Svět motorů* újságjában is megjelentek. Kapcsolatba került Urbach Lászlóval, aki a második világháború előtt a *Mátra motorkerékpárok* gyártotta, és megismerkedésükkor az egri Finomszerelvénygyárban készülő *Berva motorkerékpárok* gyártásának előkészítésében is részt vett. Cserny József mind a *Berva moped*, mind egy gyártásba nem került robotgó formatervezésébe is bedolgozott.

A formatervező hallgatók már a főiskolai tanulmányok alatt bekapcsolódtak az ipari termelésbe. Dózsa Farkas András tanszékvezető fontosnak tartotta a járművek designját, formatervezését, és kereste a kapcsolatot a nagy ipari üzemekkel, járműgyárakkal. Vezetésével a hallgatók részt vettek a Csepeli Motor-

←
Cserny József:
Sétabusz, Karaván
típusú utánfutó, Alföld
típusú lakókocsi /
József Cserny: Tourists'
micro bus, Karaván
(Caravan) – trailer,
Alföld (Great Plain)
– caravan
reprodukció
(forrás: a Budapesti
Jármű Ktsz termék-
ismertetője, 1965) /
reproduction (source:
Product guide,
Budapest Vehicle
Cooperative, 1965)

Repró: Rudó Szilvia

kerékpárgyárban éppen kifejlesztés alatt lévő *Tünde robotgó* tervezésében. A jármű teljesen új konstrukcióval készült, addig nem alkalmazott módon tervezték; megrajzoltatták az új járművet, majd elkészítették az „életnagyságú” agyagmodelljét, és az erőátviteli egységeket a meglévő formához alakították. Cserny József is részt vett ebben a munkában, de nem éppen elismerőleg nyilatkozott a gyáriakról: „*A műszakiak felesleges tehernek érezték a formatervezőkkel való konzultációt, nehez volt velük együttműködni. Ha leadtam egy egységes tervet, akkor, ha más nem, belekötöttek egy ívbe, és átrajzoltatták. Előfordult, hogy belerajzoltak golyóstollal a grafikába [...].*”

Ilyen előzmények után nem volt tartós az együttműködés, az 1958-ban bemutatott *Tündén* számos

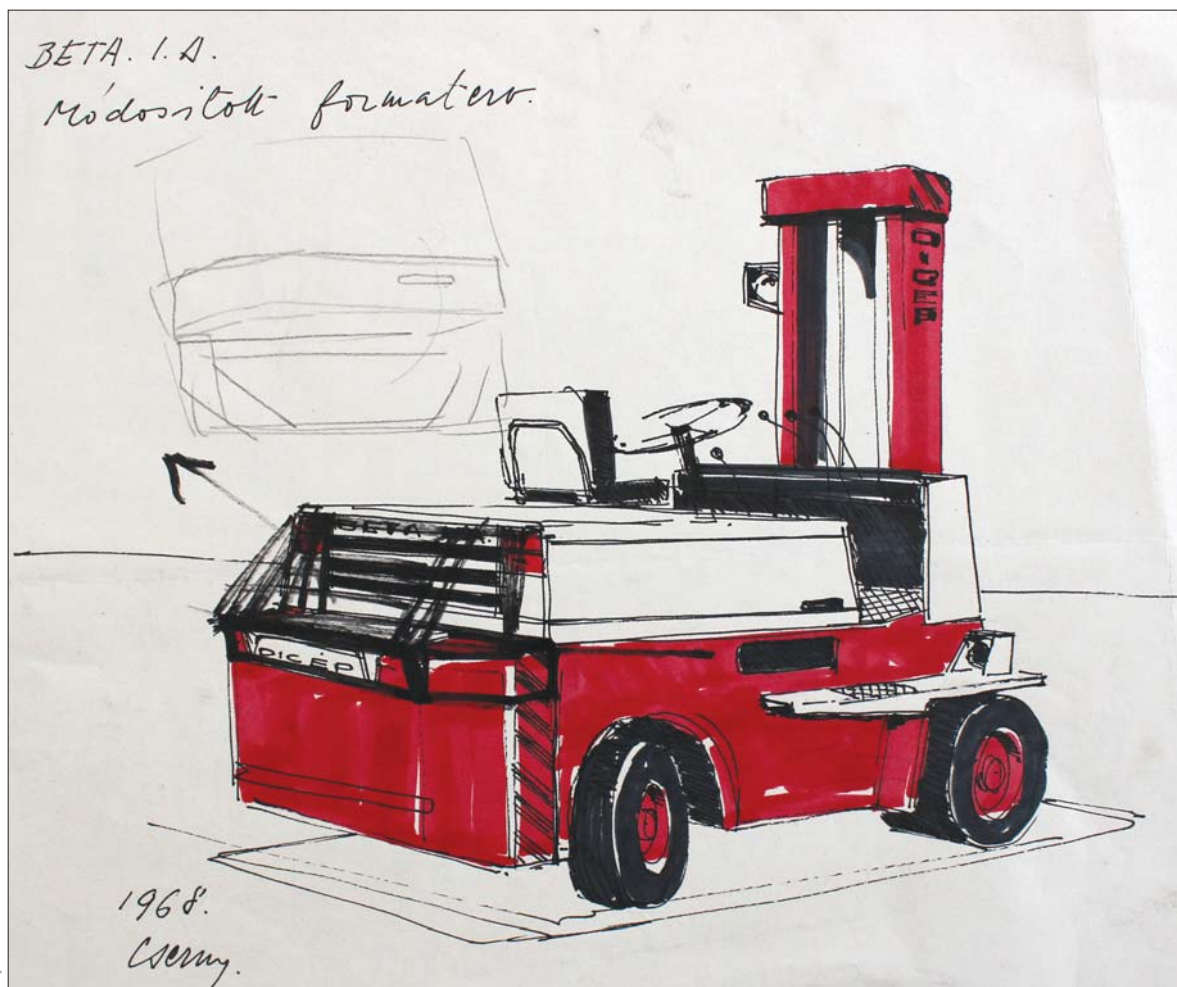
egyszerűsítést végeztek az eredeti tervekhez képest. Sajnos, maga a típus sem volt túl sikeres, gyártását 1961-ben leállították.

Cserny 1962-ben szerzett diplomát, a diósgyőri gépgyár ösztöndíjasaként a gyár kábelhúzógépeinek, majd az egy-két tonnás villástargoncáknak a formaterveit készítette el.

Néhány nagyvállalatnak készült terv után önállóan dolgozott tovább, közúti járműveket, kemping- és ipari lakókocsikat, speciális szállítójármű-karosszériákat, elektromos kisjárműveket, sport-, rokkant- és be-

Repró: Rudó Szilvia

Repró: Rudó Szilvia

Cserny József:
Delfin négy személyes
motorcsónak 50–100
lóerős motorhoz /
József Cserny: Delfin
(Delphine) – motorboat
for 4 persons to motors
from 50 to 100 HP
[1969] *archív fotó /*
archive photo

Cserny József:
A Diósgyőri Gépgyár
2 tonnás targoncájának
formaterve /
József Cserny: 2 tons
trolley for the Diósgyőr
Machine Factory.
Design
[1968]
szabaddézi grafika /
freehand graphics 1

vásárlókocsikat, üvegszál erősítésű poliészter karosszériákat, építőelemeket, műanyag sport- és szabadidőhajókat tervezett.

Az 1960-as évek közepére már kirajzolódtak a szocialista nagyipari termelés korlátai, és ekkor indultak jelentős fejlődésnek a kisüzemek, ahol a kisebb sorozatokban vagy egyedileg gyártott termékek előállítására gazdaságosan megoldható volt. Cserny József gondolatvilágához, stílusához, habitusához sokkal közelebb álltak ezek a kisebb üzemek, mint a nagyvállalati struktúra. A fellendülő kisipari járműtervezésbe kapcsolódott be. Vallotta: „A kisüzemben a tervező részt kap a műhelymunkából, ott van a prototípus megszületésénél, maga is készíti, és személyesen irányítja a munkát [...]. Minden járműhöz tartozik egy út a kérdés feltevés-

sétől, a kezdődő kutatástól az ismeretek modellezésén és kísérletek elvégzésén keresztül a tárgy megformálásáig. A jármű egy-egy kor technikai csúcseredményeinek az összefoglalása, komplex tervezést kíván, a használatokkal együtt alakítja a tervező, folyamatos visszajelzést kap és vár.”

Cserny József magát sokkal inkább konstruktőrnek, mint formatervezőnek tartotta.

Munkái közül legnagyobb számban a különféle utánfutók, lakókocsik tervei valósultak meg. 1962-től a Budapesti Jármű Ktsz.-nek, a Budamobilnak kis és nagy méretű sátras kempingutánfutókat, csomagszállító utánfutókat, zárt egytengelyes lakókocsikat tervezett, melyek nyugati exportra is készültek. A Cserny tervei alapján készült, minden kényelemmel – beépített konyhával, hűtőszekrénnyel, mosogatóval, ruhás-

Cserny József:
Egyszemélyes, villamos
hajtású kisautó
formaterve /
József Cserny: One-man
electric car. Design
[1984]
szabadkézi grafika /
freehand graphics

Repró: Rudó Szilvia

és könyvszekrényrel, világítással és szellőzőberendezéssel – ellátott *Balaton lakókocsit* kül- és belföldön is nagy érdeklődéssel fogadták. A következő években két- és négyszemélyes lakókocsikat is tervezett. A legjelentősebb eredményeket azonban a nagyobb méretű, úgynevezett ipari lakókocsik érték el. Az *Alföld* típusú egytengelyes 7 méteres, legnagyobb méretű *lakókocsikat* többféle felhasználásra: lakó-, fürdő-, büfé-, iroda-, üzletszolgáltatásra ajánlották, mintegy 4000 darab készült belőlük. Cserny terveivel nemcsak a korábban is készült lakókocsik külső megjelenését változtatta meg, hanem a teljes technológiát alakította át. A korábbi alváz konstrukciókat önhordó szerkezetűvé fejlesztette, így a lakókocsik saját tömege jelentősen csökkent. Figyelembe kellett vennie ugyanakkor a gyártó üzemek gépesítését, mert ezek a szövetkezetek nagy méretű présgépekkel nem rendelkeztek, ezért a formaterveknak igazodniuk kellett a technológiai lehetőségekhez is.

Ugyanitt készültek speciális célú autóbuszok: csuklós hotelbusz, összerékhajtású terepjáróbusz, és miniszteri vadáskocsi is.

A *Fecske* típusú *lakókocsi* családja 1966-ban a Budapesti Nemzetközi Vásár (BNV) nagydíját nyerte el. A típuscsaládban három különböző nagyságú, de azonos méretű modulelemekből, zártszelvényekből összeállított, acélgyűrűs vázszerkezetet tervezett. A BNV-nagydíjas termék külső burkolatát az akkor újdonságnak számító, üvegszál erősítésű poliészter műanyag lemezből tervezte. Ezek a járművek már lágyabb, lekerekítettebb formát kaptak. Az egytengelyes lakókocsi futóműve és fékrendszere a *Csepel tebergépkocsik*ből származott, hazai *Cordatic gumiaboncsokkal* szerelték, a vonószem a kivitelező cég saját gyártmánya volt. A 4, 6 és 8 méter hosszúságban gyártott lakókocsik teljesen üres belső térrel vagy akár teljesen beépített bútorzattal, különleges kialakítással, akár úszatható változatban is készültek, 2–8 személy tartózkodására alkalmas kivitelben.

A lakókocsikat gáz-, olaj- vagy elektromos hálózati fűtéssel, hűtéssel, külső elektromos hálózatra, víz- és csatornahálózatra kapcsolható vizesblokkokkal szerelték. Európában ezek voltak az első 8 méteres hosszúságú egytengelyes pótkocsik. Hazánkban ezeknél

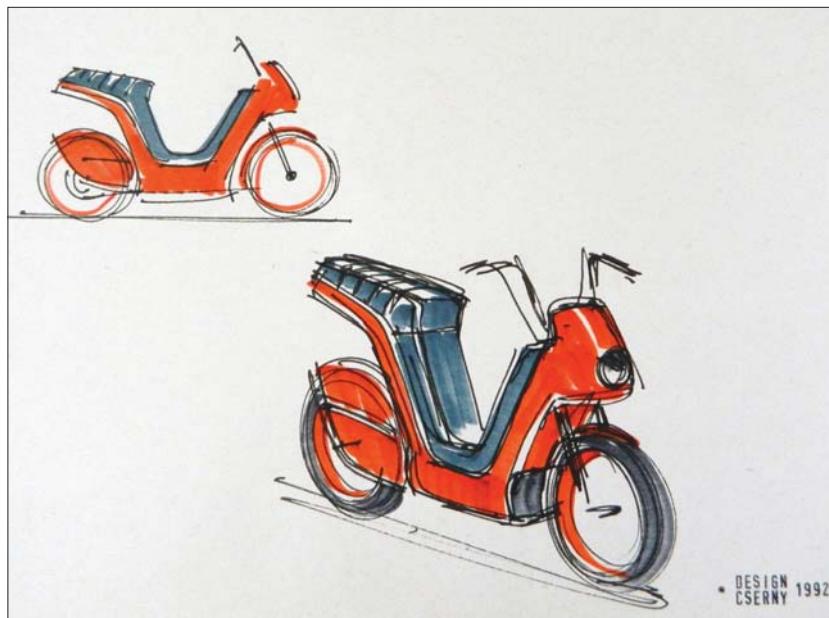
a járműveknél alkalmaztak először üvegszál erősítésű műanyagot, és légféket. E lakókocsik gyártása 1966-tól 1975-ig folyt, mindhárom típusból 3000 darab készült. Felhasználói a nagy építővállalatok, külszíni bányák, útépítő cégek, szerelővállalatok, a posta és a honvédség voltak. Gyártásában az Egyesült Jármű Ipari Szövetkezet és a Vegyipari és Műanyag Gyártástechnológiai Laboratórium Szövetkezet vett részt.

Az új műanyagot az ipar más területén is gyorsan használatba vették. A balatonkenesei Sirály Vas- és Műanyagfeldolgozó Szövetkezet az elsők között gyártott műanyag hajótesteket. Csernyt meghívták konstruktőrnek. Az első hajó a svéd megrendelésre készült *Primőr 18* körülbelül 5,5 méteres, kajütös *motoros hajó* volt.

1968–1979 között tizenkétféle hajót tervezett. A *Del-fin* négyszemélyes *motoros csónak* külföldre, a *Sirály-expressz motorcsónak* már hazai piacra készült, de tervei alapján valósultak meg univerzális, evezős, kisvitorlás, rendőrségi motoros és vitorlás hajók is. A leggyártott hajók közül több mint 2000 darabot exportáltak.

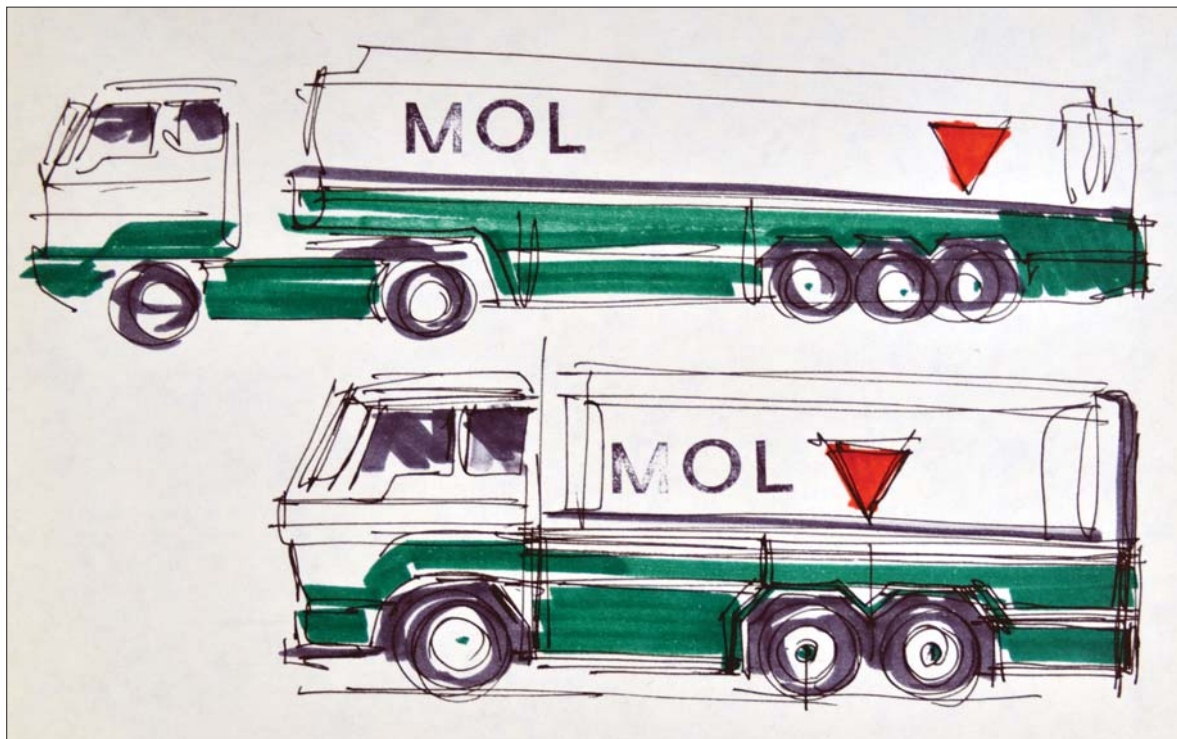
Cserny már megjelenésüktől rendkívüli érdeklődéssel fordult a villamos hajtású járművek felé. Az

Cserny József:
Babetta segédmotoros
kerékpár formaterve /
József Cserny:
Babetta (Babette) –
moped. Design
 [1992]
szabadkézi grafika /
freehand graphics

Repró: Rudó Szilvia

Cserny József:
A MOL részére
tervezett üzemanyag-
szállító tartálykocsik
formaterve /
József Cserny:
Fuel tankers for MOL.
Design
[1992]
szabadkézi grafika /
freehand graphics

Repró: Rudó Szilvia

1960-as évek végén részt vett a Villamosipari Kutató Intézet *Tyny kisautójának* a tervezésében, és mivel ennek nem lett folytatása, saját villamosjármű-konstrukcióval kísérletezett. A háromkerekű „botkormányos” járműve 1984-re készült el. Miután a gyártásba az egyébként jó munkakapcsolatban lévő Egyesült Jármű Ktsz-t nem sikerült bevonnia egy szerencsétlen támogatói szerződés miatt, a járművek kivitelezésére az 1990-es évek legelején a veszprémi Robix mezőgazdasági gépgyár vállalkozott. Az *Akkumobilok* három változatából közel tíz darab elkészült, azonban a céget hamarosan felszámolták. E járművek felhasználására tucatnál is több lehetőséget dolgozott ki, végül azután *MRS* (Multi Roller System) néven egy gyöngyösi vállalkozás kezdte el mozgáskorlátozottak számára a villamos hajtású járművek gyártását. A villamos járművek tervezése élete végéig foglalkoztatta, még legutolsó rajzai között is található villamos hajtású kiskocsi.

A szabadkézi rajzok nagyon fontos szerepet töltek be Cserny munkásságában. A családja által kávérajzoknak nevezett grafikákon legtöbbször reggeli kávé közben vetette papírra elképzeléseit. Ezekből a rajzokból egy-egy reggelen több tucat is készült, további kidolgozásuk a napi munka után már a rajzsztal mellett folytatódott.

Cserny József egyetlen megrendelést, felkérést sem utasított vissza, minden munkának hatalmas lendülettel kezdett neki. A Budapesti Közlekedési Vállalat megrendelésére 1973-ban a Budapesti Nemzetközi Vásár területén közlekedő *Mikroszerelvényt* tervezett, majd 1986-ban a tervek megújította. A BNV után ezek a szerelvények ma is közlekednek a Margitszigeten.

Az 1980-as évek elején a Belvárosi Vendéglátó Vállalat könnyen mozgatható árusítóépület tervezésére kérte fel Csernyt. A műanyagból tervezett pavilon Cserny tervei alapján sokféle funkciónak megfelelt.

Az építmény vonalai illeszkedtek az *Ikarus autóbuszok* felhasznált ablakainak a vonalaihoz, ugyanakkor az ajtók elhagyásával a fülkék minden irányban összekapcsolhatók voltak, a belső tér tetszés szerint növelhetővé vált.

Az 1990-es évek elején az FSO (Fabryka Samochodów Osobowych) programjában a Lengyelországban készülő kisteherautók felépítményeit tervezte, e munka keretében 14 teljes műanyag felépítményért 4 darab gépkocsit adott a gyár cserébe.

Cserny József sok más járművet is tervezett. E cikk keretében munkáinak, tevékenységének csak egy töredékét lehet bemutatni, azok felsorolása is meghaladná a rendelkezésre álló terjedelmet. Munkáját számos szakmai díjjal ismerték el, néhányat említve az elismerések közül: Formatervezési Nívódíj (1981),

Művészetszervezői Nívódíj (1985), Munkácsy Mihály-díj (1985), Érdemes Művész cím (1989), Dózsa Farkas András-díj (1989), Kossuth-díj (1993), Simsay-díj (2005), Csonka János-díj (2005).

Cserny József „kettős életet” élt: a művészeti életben betöltött tevékenysége és járműtervező tevékenysége is egy-egy teljes életet kitöltött volna, és ő evvel együtt „mindkét tevékenységét” teljes energiával végezte. Minden munkája tiszteletet érdemel. 2009-ben hunyt el.

HIDVÉGI JÁNOS
muzeológus

A cikkben olvasható idézeteket
a művész hagyatékából válogatta a szerző.
Az illusztrációkat a művész családja bocsátotta
rendelkezésünkre.

Repró: Rudó Szilvia

Cserny József:
Rebell vitorlás hajó
formaterve /
József Cserny:
Rebell – sailing-boat.
Design
[cca. 1980]
akvarell /
watercolour

Hírek

■ **2023-ban ismét magyar város viselheti az Európa Kulturális Fővárosa címet.** 2010-ben Pécs nyerte el a lehetőségeket és feladatokat bőven adó, megtisztelő címet. A Baranya megyei székhely tapasztalata is segíti majd a következő jelöltet. Eddig Eger, Szombathely, Tokaj, Debrecen, Esztergom, Győr, Veszprém és Hódmezővásárhely városok jelezték részvételi szándékukat a cím viselésére indított versengésben.

■ **Budai szobrászok II.** címmel a Magyar Szobrász Társaság rendezett kiállítást a Vízivárosi Galériában. (Budapest II. ker., Kapás u. 55.) A tárlaton Hetey Katalin, Hérics Nándor, Orosz Péter, Pázmándi Antal, Szalay Pál, Szöllőssy Enikő és Veszprémi Imre műveit mutatták be 2016. május 24. és június 22. között.

■ **Emlékeső** címmel Chiharu Shiota mutatkozik be két helyszínen. A Szentendrei Képtárban (Fő tér 2–5.) nagyszabású installációját, a vele szemben található Kmetty

Múzeumban pedig a hozzá kapcsolódó rajzait láthatjuk. A japán művész nő fonállal dolgozik, a ráfűzött tárgyak voltak már ágyak, ablakok, ruhák, cipők. *Kulcs a kézben* című installációja nagy sikert aratott a Velencei Biennálén. A szentendrei Ferenczy Múzeumi Centrum márciusban akciót indított, hogy az installálás kezdetére összegyűljön a szükséges 15 ezer kulcs. Az ötlet bevált, mert 22 ezer kulccsal dolgozhatott az alkotó. A szervezők félmillió forinttal díjazták a legtöbb kulcsot összegyűjtött iskola diákjait, de jutalmat kapott a legkisebb és a legnagyobb kulcs beküldője is. A 2016. május 12. és október 16. között látható tárlaton a 300 kilométernyi piros fonálra felfűzött rengeteg kulcs (kép) és a különféle tárgyak az emlékek, az emlékezés gondolkörét idézik meg.

■ **Szent Márton mozdony.** – A jubileumi Szent Márton Év tiszteletére különleges fóliával borított mozdonyt indított útjára Szombathelyen 2016. április 28-án a MÁV. A 20 méter hosszú, 3 méter magas fólia öt évig állja a téli hideget és a nyári napsütést a Bombardier TRAXX mozdonyon. A ké-

Fotó: nyugat.hu

pet Gerencsér Tamás grafikus tervezte, a fóliát pedig a Loc & More Kft. készítette. A mozdony főként Budapest és Szombathely között közlekedik majd.

■ **Diplomakiállítások.** – A Magyar Képzőművészeti Egyetem Barcsay Termében és aulájában (Budapest VI. ker., Andrássy út 69–71.) a végzős hallgatók legjobb munkáit mutatták be 2016. május 17. és június 26. között. – A Szombathelyi Képtár és a Nyugat-magyarországi Egyetem Berzsenyi Dániel Pedagógusképző Kar Rajz Intézeti Tanszékének diplomakiállítása 2016. május 19-től június 30-ig várta látogatóit. (Szombathely, Rákóczi Ferenc u. 12.)

■ **GIM-történetek** címmel csoportos képző- és iparművészeti kiállítás nyílt a Gödöllői Új Művészet Közalapítvány és a Gödöllői Iparművészeti Műhely rendezésében a GIM Házban (Gödöllő, Körösfői u. 15–17.) a „Gödöllő 50 – A megújuló értékek városa” tematikus év keretében. 2016. május 21. és augusztus 21. között 21 művész alkotásait tekinthetik meg a látogatók.

■ **Tájház és skanzen a barlanglakásokban.** – Egerszalókon a riolittufából álló domboldalba a 19. század elején 33 összefüggő barlanglakást vágtak, melyekben még az 1960-as években is laktak. Ma már véde-

Fotó: correctmedia.hu

Fotó: mapio.net

lem alatt állnak, és felújításuk után (kép) helytörténeti gyűjteményeknek, kézműves-műhelyeknek adnak otthont, többek között kovács-, szövő- és sajtosmesterek költöztek be a hajdani lakásokba, ahol a népi kézművességet nemcsak gyakorolják, hanem oktatják is.

■ **Díjnyertes rövidfilm.** – Bognár Éva Katinka a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen készült *Hugo Bumfeldt* című, 12 perces diplomafilmjével az oberhauseni nemzetközi rövidfilmfesztiválon 2016. május 10-én a gyermek- és ifjúsági film kategóriában elnyerte a gyermekszűri díját.

■ **20 év kincsei** – Tárjak és történetek a gödöllői kastélyban címmel látható kiállítás a Grassalkovich-kastélyban 2016. május 19. és október 2. között.

■ **A losonci Nógrádi Múzeum és Galéria** és a Losonci Nemzetközi Kerámia Szimpózium mutatkozik be a Hódmezővásárhelyi Nem-

zetközi Kerámia Központban. (Nagy Sándor u. 9.) A 2016. május 17. és július 17. között nyitvatartó tárlaton 28 cseh, lengyel, szlovák, bolgár, francia és magyar művész kerámiaalkotásait mutatják be.

■ **Mágikus kincseink – Metamorfózis.** – A Jelky András Iparművészeti Szakközépiskola végzős hallgatóinak vizsga-divatbemutatóját rendezték meg 2016. május 20-án az Iparművészeti Múzeumban. (Budapest IX. ker., Üllői út 33–37.) A 13. évfolyamos divat- és stílustervező vizsgázók *Mágikus kincseink*, a 14. évfolyamosok pedig *Metamorfózis* címmel terveztek és készítettek öltözékeket, melyeket maguk mutattak be a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola és Gimnázium hallgatói hangszeres muzsikájának kíséretében.

■ **Hat új harang két új toronyban.** – Három harang került Budapesten a káposztásmegegyeri Szentháromság-templom újonnan épült harangtornyába. A 325, 140 és 83 ki-

logrammos harang Gombos Miklós aranykoszorús harangöntőmester műhelyében készült. – A szombathelyi református templom új, 29 méter magas 7 szintes harangtoronyában az órán és a három, Lengyelországban készült harangon kívül kiállítások rendezésére alkalmas közösségi teret is alakítottak.

■ **A KREA Kortárs Művészeti Iskola** hallgatói vizsgafeladatként kapták, hogy készítsenek nagy eseményekre arculati tervet. Hetsch Ferenc harmadéves grafikushallgató a Budapesten rendezendő 2017-es vizes világbajnokságot választotta, és a Facebookon közzétett munkája olyan nagy közönségsikert aratott, hogy a FINA (Nemzetközi Úszósövetség) Világbajnokság Szervezőbizottsága is az ő tervét ítélte legjobbnak a pályamunkák közül. A logó, a sportágak és a helyszínek ikonjai, valamint az úszódresszek designtervei a víz és a magyar népművészet motívumait és színvilágát idézik.

Fotó: KREA